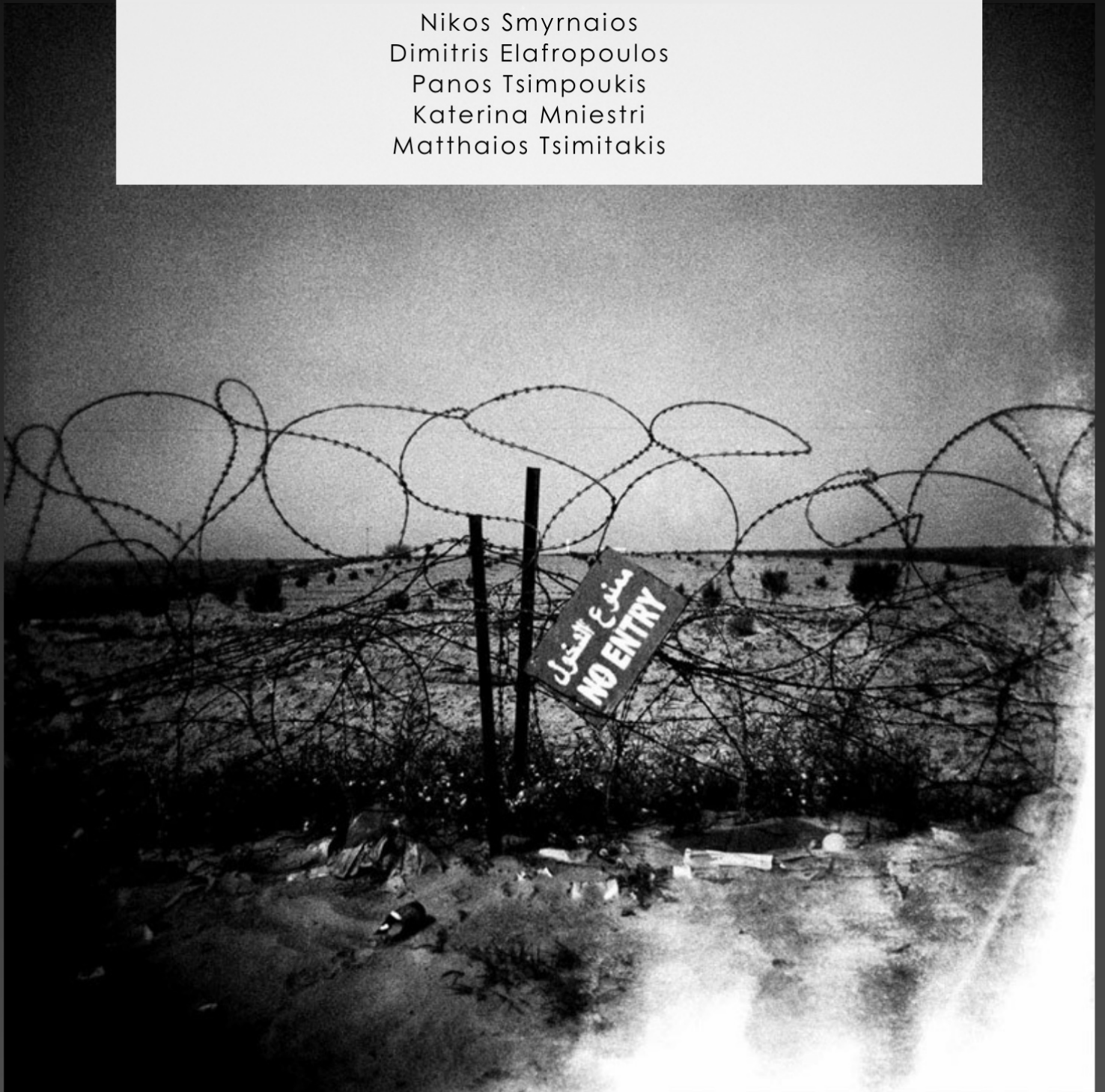

BOYBO KYMA; SILENT WAVE?

Διερευνώντας το λόγο και τα δίκτυα της ακροδεξιάς
στην ψηφιακή δημόσια σφαίρα

**Exploring Greek Far-Right Discourse and Networks
in the Digital Public Sphere**

Nikos Smyrniotis
Dimitris Elaforopoulos
Panos Tsimpoukis
Katerina Mniestri
Matthaios Tsimitakis

This research report was carried out under the auspices of **LERASS** (Laboratoire d'Études et de Recherches Appliquées en Sciences Sociales) at the University of Toulouse III - Paul Sabatier, and the **OPSN** (Observatoire des Pratiques Socio-numériques), a platform which conducts research on social media.

Η συγκεκριμένη ερευνητική έκθεση πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του **LERASS** (Laboratoire d'Études et de Recherches Appliquées en Sciences Sociales), εργαστηρίου κοινωνικών ερευνών στο Πανεπιστήμιο της Τουλούζης, και της πλατφόρμας **OPSN** (Observatoire des Pratiques Socio-numériques), η οποία αποσκοπεί στην ανάδειξη ερευνών για τις κοινωνικές πρακτικές στα ψηφιακά μέσα.

Ce rapport de recherche a été réalisé sous l'égide du **LERASS** (Laboratoire d'Études et de Recherches Appliquées en Sciences Sociales) de l'Université de Toulouse III - Paul Sabatier, et de l'**OPSN** (Observatoire des Pratiques Socio-numériques), une plateforme qui mène des recherches sur les médias sociaux.

To cite this report/Προτεινόμενη παραπομπή/Pour citer le rapport:

Smyrniaios, N., Elafropoulos, D., Tsimpoukis, P., Mniestri, K., Tsimitakis, M. (2023). *Silent wave? Exploring Greek Far-Right Discourse and Networks in the Digital Public Sphere*. Research report. <https://www.lerass.com/opsn>

Σμυρνιαίος, Ν., Ελαφρόπουλος, Δ., Τσιμπούκης, Π., Μνιέστρη, Κ., Τσιμιτάκης, Μ. (2023). *Βουβό κύμα; Διερευνώντας το λόγο και τα δίκτυα της ακροδεξιάς στην ψηφιακή δημόσια σφαίρα*. Ερευνητική έκθεση. <https://www.lerass.com/opsn>

Smyrniaios, N., Elafropoulos, D., Tsimpoukis, P., Mniestri, K., Tsimitakis, M. (2023). *Une vague silencieuse ? Explorer le discours et les réseaux de l'extrême droite grecque dans la sphère publique numérique*. Rapport de recherche. <https://www.lerass.com/opsn>

Φωτογραφία εξωφύλλου: Γιώργος Μουτάφης

Τον ευχαριστούμε εγκάρδια για την παραχώρηση χρήσης της φωτογραφίας.

Cover photo/Photo de couverture: Giorgos Moutafis

Authors

Nikos Smyrniaios is Professor of Political Economy of Communication at the University of Toulouse, author of the book *Internet Oligopoly: The Corporate Takeover of Our Digital World*, Emerald, 2018.

Dimitris Elafropoulos is a researcher at the LERASS (Laboratoire d'Études et de Recherches Appliquées en Sciences Sociales) laboratory at the University of Toulouse, focusing on sociolinguistic analyses of the public sphere.

Panos Tsimpoukis is a PhD Candidate in Information and Communication Sciences at the University of Toulouse. He holds a Master's degree in Science Communication and Culture and has worked several years as a science editor.

Katerina Mniestri is a PhD Candidate in Media and Communication Sciences at the University of London School of Economics and a lecturer at the University of Siegen through the enableUS programme.

Matthaios Tsimitakis is a journalist with Master's degree in Media Anthropology from the University of London (SOAS). He served as digital strategy and social media advisor to former Prime Minister Alexis Tsipras during 2016-2019.

Συγγραφείς

Ο **Νίκος Σμυρνιαίος** είναι Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας της επικοινωνίας στο Πανεπιστήμιο της Τουλούζης, συγγραφέας του βιβλίου «Το ολιγοπώλιο του διαδικτύου: Πώς οι Google, Apple, Facebook, Amazon και Microsoft πήραν τον έλεγχο της ψηφιακής μας ζωής», Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, 2018.

Ο **Δημήτρης Ελαφρόπουλος** είναι ερευνητής στο εργαστήριο LERASS (Laboratoire d'Études et de Recherches Appliquées en Sciences Sociales) του Πανεπιστημίου της Τουλούζης και εστιάζει σε κοινωνιογλωσσολογικές αναλύσεις της δημόσιας σφαίρας.

Ο **Πάνος Τσιμπούκης** είναι Υποψήφιος Διδάκτορας Επιστημών Πληροφορίας και Επικοινωνίας στο Πανεπιστήμιο της Τουλούζης. Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στην Επικοινωνία και Πολιτισμό της Επιστήμης και έχει εργαστεί στον ελληνικό τύπο ως επιστημονικός συντάκτης.

Η **Κατερίνα Μνιέστρη** είναι Υποψήφια Διδάκτορας Επιστημών Μέσων και Επικοινωνίας στο Πανεπιστήμιο του London School of Economics και λέκτορας στο πανεπιστήμιο του Σίγκεν μέσω του προγράμματος enableUS.

Ο **Ματθαίος Τσιμιτάκης** είναι δημοσιογράφος με μεταπτυχιακό στην Ανθρωπολογία των Μέσων από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου (SOAS). Ήταν σύμβουλος ψηφιακής στρατηγικής και social media του πρώην πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα κατά την περίοδο 2016-2019.

Περιεχόμενα

Summary.....	5
Σύνοψη.....	8
Résumé.....	11
Εισαγωγή.....	14
Πηγές και εργαλεία.....	15
Η πλαισίωση του μεταναστευτικού από τα ΜΜΕ.....	16
Μετανάστευση και φράχτης.....	18
Μετανάστευση και εγκληματικότητα.....	18
Η χρήση του όρου «λαθρομετανάστης» στα ΜΜΕ.....	22
Ακροδεξιός λόγος και δίκτυα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.....	26
Η χρήση του όρου «λαθρομετανάστης» στο Facebook.....	27
Η χρήση του όρου «εθνοπροδότης» στο Facebook.....	30
Ακροδεξιός λόγος και δίκτυα στο Twitter.....	33
Το μεταναστευτικό ως προνομιακό πεδίο σύγκρουσης στο Twitter.....	39
Έκφραση και δικτύωση της ΑΔ στο YouTube.....	42
Focus στην υπόθεση Κασιδιάρη.....	48
Ειδησεογραφική κάλυψη του ζητήματος.....	49
Αποκωδικοποιώντας το λόγο σχετικά με το κόμμα Κασιδιάρη.....	52
Η κατασκευή του ηγέτη.....	53
Περιγραφή του «συστήματος» και κατασκευή της «αντισυστημικότητας».....	53
Μεθοδολογία.....	54
Βιβλιογραφία.....	56
Παράρτημα.....	57

Summary

The far right in Greece has expanded, been legitimised in public debate and normalised both ideologically and politically. This is the main conclusion of this research on its discourse and networks in mainstream and social media. A content analysis of 102 news websites and thousands of posts in the main social media used in Greece shows that, in addition to an expanding ideological influence, the space of the far-right now has a homogenous and powerful discursive structure, new and plethoric political exponents and a variety of social reference groups, targeted audiences and interest topics. A number of remarks lead to this conclusion:

1. In terms of the structure of interaction networks, we observe the emergence of new centres of attraction in the political field, such as the political party Niki, which appear on the fringes, as well as politicians from the mainstream who find themselves on a trajectory of radicalisation, such as Konstantinos Bogdanos. The area of the far-right political and discursive space includes official figures such as the vice-president of the ruling party and minister Adonis Georgiadis, who appears as a central node in these networks, and extends to Ilias Kasidiaris, a convict for his criminal role in the neo-Nazi party Golden Dawn, who is on the fringes.

2. Regarding discourse, the field of the far-right is based on the construction of an "imagined other" in various ways. In most cases, xenophobic theories such as the so-called "Great Replacement" of white Europeans by immigrants, conspiracy theories and general denunciation of the "system" serve as the ideological basis for far-right discourse. This functions by reproducing stereotypes offensively, or defensively. For example, the differentiation between Greeks and foreigners, constructed on the basis of racial discrimination and supposed cultural incompatibility, or the opposition between the people and a corrupted political system can have similar effects (threat to the affiliation group).

3. Immigration constitutes the central target, linked to crime, followed by neighbouring countries such as Turkey, Northern Macedonia, etc. as well as Islam and Muslims. All these entities constitute an « external enemy ». On the other hand, the "internal enemy" includes "traitors" from the Left, but also from the political establishment of the Right such as Kyriakos Mitsotakis and his government. At the same time, many supporters of the ruling New Democracy party and affiliated media are also adopting a racist and

nationalist discourse. The result is a phenomenon of "legitimacy competition" in the nationalist and extreme right-wing political space between supporters and opponents of the government, with obvious electoral goals.

4. The coverage of migration-related issues by a significant proportion of the more popular mainstream media largely coincides with that of far-right marginal outlets, such as Stochos and Makeleio, but in a less crude and violent form. Migrants are portrayed as an aggressive force posing a threat of violence or even a natural disaster, while the reasons that lead them to migrate are concealed. There is often a highly charged and often terrifying discourse, with a tendency to objectify and dehumanise migrants. This racist point of view is based on the supposed radical cultural differences between Greeks and immigrants and the superiority of an imaginary Western ethic and a Eurocentric value system.

5. The reasons that lead to this rhetoric are linked to the covert ideological positioning of some of these mainstream media (see Proto Thema that has a long history of promoting far-right and neo-Nazis), but also to "copy-paste" over-productivity and sensationalism aiming to increase traffic and advertising revenue, which leads to the uncritical adoption of stereotypes. This aestheticised discourse turns the issue of immigration into a spectacle where the construction of meaning is done in a definitive way, excluding any alternative interpretations

6. Greek mainstream media are also very much influenced by communication and public relations on issues that favor far-right ideology (immigration, crime, international relations), as they systematically and uncritically reproduce the institutional agenda and the framing of related questions by officials (police, government etc.) without giving the floor to civil society (NGOs, activists etc.) or minorities.

7. Events that capture important news coverage (the "invasion of Evros" by immigrants, the establishment of a border fence, the burning of the Moria refugee camp on the island of Lesbos or the exclusion of Ilias Kasidiaris from elections) are also systematically and massively commented in social media. Thus, they fix the public agenda on issues that are privileged by the far-right and, indirectly, generate political dynamics in its favor.

8. Solid evidence of the cohesion of the political space of the far-right online is the

fact that it includes not only ideological but also cultural elements. Thus, for example, stereotypes linked to patriarchy, a problematic representation of popular culture (including music and sport) and a form of mythological conception of the Greek national identity are at the heart of extreme right-wing networks and discourse.

9. Finally, we should mention the great responsibility of the digital platforms such as Facebook, Twitter and YouTube, that massively contribute in the dissemination of hate speech, racism, xenophobia, sexism and homophobia. This on the altar of the profit generated by user interactions around such content that is simply sold to advertisers and generates profit.

This research is not exhaustive and leaves many questions unanswered, but for the first time, it gives a fairly clear picture of the extent of the far right's parallel ideological hegemony alongside neoliberalism it is supposed to oppose. Although neoliberalism is generally considered to be the dominant ideology of the time, the constitution of the far-right's space and the spread of its discourse in mainstream media reveals that it is an expanding and deepening trend in Greek society that is gradually blending with the dominant ideology, evolving in a new patchwork of "authoritarian nationalist neoliberalism" both linguistically and aesthetically, culturally and above all, of course, politically.

Σύνοψη

Η ακροδεξιά στην Ελλάδα έχει επεκταθεί, έχει νομιμοποιηθεί στο δημόσιο διάλογο και έχει κανονικοποιηθεί τόσο ιδεολογικά όσο και πολιτικά. Αυτό είναι το κύριο συμπέρασμα της παρούσας έρευνας σχετικά με το λόγο και τα δίκτυα. Η ανάλυση περιεχομένου 102 ειδησεογραφικών ιστοσελίδων και χιλιάδων αναρτήσεων στα κυριότερα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα δείχνει ότι, εκτός από μια διευρυνόμενη ιδεολογική επιρροή, ο χώρος της ακροδεξιάς διαθέτει πλέον μια ομοιογενή και ισχυρή δομή λόγου, νέους και πληθώρα πολιτικών εκφραστών και μια ποικιλία κοινωνικών ομάδων αναφοράς, στοχευμένων ακροατηρίων και θεματικών ενδιαφέροντος. Μια σειρά από παρατηρήσεις οδηγούν σε αυτό το συμπέρασμα:

1. Όσον αφορά τη δομή των δικτύων αλληλεπίδρασης, παρατηρούμε την ανάδυση νέων πόλων έλξης στο πολιτικό πεδίο, όπως το κόμμα Νίκη, καθώς και προσώπων από την κεντρική πολιτική σκηνή που βρίσκονται σε τροχιά ριζοσπαστικοποίησης, όπως ο Κωνσταντίνος Μπογδάνος. Ο ψηφιακός χώρος της ακροδεξιάς περιλαμβάνει ακόμα και εκπροσώπους θεσμικών φορέων, όπως ο αντιπρόεδρος του κυβερνώντος κόμματος και υπουργός Άδωνις Γεωργιάδης, ο οποίος εμφανίζεται ως κεντρικός κόμβος στα δίκτυα αυτά, και εκτείνεται μέχρι τον Ηλία Κασιδιάρη.

2. Όσον αφορά τον λόγο, το πεδίο της ακροδεξιάς βασίζεται στην φαντασιακή κατασκευή ενός «άλλου» με διάφορους τρόπους. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ξενοφοβικές θεωρίες, όπως η λεγόμενη «Μεγάλη Αντικατάσταση» των λευκών Ευρωπαίων από τους μετανάστες, θεωρίες συνωμοσίας και η καταγγελία του «συστήματος» χρησιμοποιούνται ως ιδεολογική βάση του ακροδεξιού λόγου. Για παράδειγμα, η διαφοροποίηση μεταξύ Ελλήνων και αλλοδαπών, που κατασκευάζεται με βάση τις φυλετικές διακρίσεις και την υποτιθέμενη πολιτισμική ασυμβατότητα, ή η αντίθεση μεταξύ του ελληνικού λαού και ενός διεφθαρμένου πολιτικού συστήματος μπορεί να έχει παρόμοια αποτελέσματα (απειλή για την κοινότητα).

3. Η μετανάστευση αποτελεί την κεντρική θεματική που συνδέεται με την εγκληματικότητα, και ακολουθεί η αντιπαλότητα με τις γειτονικές χώρες, όπως η Τουρκία, η Βόρεια Μακεδονία κ.λπ. καθώς και με το Ισλάμ και τους μουσουλμάνους. Όλες αυτές οι οντότητες συνιστούν έναν «εξωτερικό εχθρό». Από την άλλη πλευρά, ο «εσωτερικός εχθρός» περιλαμβάνει «προδότες» από την Αριστερά, αλλά και από το πολιτικό κατεστημένο της Δεξιάς, όπως ο Κυριάκος Μητσοτάκης και η κυβέρνησή του.

Ταυτόχρονα, πολλοί υποστηρικτές του κυβερνώντος κόμματος της Νέας Δημοκρατίας και των συνεργαζόμενων μέσων ενημέρωσης υιοθετούν επίσης έναν ρατσιστικό και εθνικιστικό λόγο. Το αποτέλεσμα είναι ένα φαινόμενο «ανταγωνισμού νομιμοποίησης» στον εθνικιστικό και ακροδεξιό πολιτικό χώρο μεταξύ υποστηρικτών και αντιπάλων της κυβέρνησης, με προφανείς εκλογικούς στόχους.

4. Η κάλυψη των θεμάτων που σχετίζονται με το μεταναστευτικό από ένα σημαντικό ποσοστό των πιο δημοφιλών κυρίαρχων μέσων ενημέρωσης συμπίπτει σε μεγάλο βαθμό με εκείνη ακροδεξιών περιθωριακών μέσων, όπως ο Στόχος και το Μακελειό, αλλά σε λιγότερο ωμή και βίαιη μορφή. Οι μετανάστες παρουσιάζονται ως μια επιθετική δύναμη εισβολής ή ακόμη και ως φυσική καταστροφή, ενώ οι λόγοι που τους οδηγούν στη μετανάστευση αποσιωπώνται. Συχνά, υπάρχει μια έντονα φορτισμένη και πολωτική ρητορική που αντικειμενοποιεί ή και αποϋλοποιεί τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς. Αυτός ο λόγος εδράζεται στις υποτιθέμενες ριζικές πολιτισμικές διαφορές μεταξύ Ελλήνων και μεταναστών και στην ιεράρχηση μιας φαντασιακής δυτικής ηθικής στο πλαίσιο ενός ευρωκεντρικού συστήματος αξιών.

5. Οι λόγοι που οδηγούν σε αυτή τη ρητορική συνδέονται με τη συγκαλυμμένη ιδεολογική τοποθέτηση ορισμένων από αυτά τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης (βλέπε Πρώτο Θέμα), αλλά και με την υπερπαραγωγικότητα (ροή ειδήσεων στη βάση στείρας αντιγραφής περιεχομένου) και την εντυπωσιοθηρία με στόχο την αύξηση της επισκεψιμότητας και των διαφημιστικών εσόδων, που οδηγεί στην άκριτη υιοθέτηση στερεοτύπων. Αυτός ο αισθητικοποιημένος λόγος μετατρέπει το ζήτημα της μετανάστευσης σε θέαμα, όπου η κατασκευή του νοήματος γίνεται με οριστικό τρόπο, αποκλείοντας εναλλακτικές αναγνώσεις.

6. Τα ελληνικά συστημικά ΜΜΕ επηρεάζονται επίσης σε μεγάλο βαθμό από την επικοινωνία και τις εκατέρωθεν προνομιακές σχέσεις σε θέματα που ευνοούν την ακροδεξιά ιδεολογία (μετανάστευση, εγκληματικότητα, διεθνείς σχέσεις), καθώς αναπαράγουν συστηματικά και άκριτα την κυρίαρχη ατζέντα και την πλαισίωση των σχετικών ζητημάτων από θεσμικούς φορείς (αστυνομία, κυβέρνηση κ.λπ.), χωρίς να δίνουν το λόγο στην κοινότητα των πολιτών (ΜΚΟ, ακτιβιστές κ.λπ.) ή στις μειονότητες.

7. Γεγονότα που καταλαμβάνουν σημαντική ειδησεογραφική κάλυψη (η «εισβολή» των μεταναστών στον Έβρο, η δημιουργία συνοριακού φράχτη, η πυρπόληση του προσφυγικού στρατοπέδου της Μόριας στη Λέσβο ή ο αποκλεισμός του Ηλία Κασιδιάρη

από τις εκλογές) σχολιάζονται συστηματικά και μαζί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Έτσι, επικεντρώνουν τη δημόσια ατζέντα σε θέματα προνομιακά για την ακροδεξιά και, έμμεσα, δημιουργούν πολιτική δυναμική υπέρ της.

8. Στιβαρή απόδειξη της συνοχής του πολιτικού χώρου της ακροδεξιάς στο διαδίκτυο είναι το γεγονός ότι εμφανίζονται και προωθούνται πολιτισμικά πρότυπα. Έτσι, για παράδειγμα, τα στερεότυπα που συνδέονται με την πατριарχία, η προβληματική αναπαράσταση της λαϊκής κουλτούρας (συμπεριλαμβανομένης της μουσικής και του αθλητισμού) και μια μορφή μυθολογικής αντίληψης της ελληνικής εθνικής ταυτότητας βρίσκονται στο επίκεντρο των ακροδεξιών δικτύων και του ακροδεξιού λόγου.

9. Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε τη μεγάλη ευθύνη των ψηφιακών πλατφορμών, όπως το Facebook, το Twitter και το YouTube, που συμβάλλουν μαζί στη διάδοση της ρητορικής μίσους, του ρατσισμού, της ξеноφοβίας, του σεξισμού και της ομοφοβίας. Αυτό φαίνεται να συμβαίνει στο βωμό του κέρδους που παράγεται από τις αλληλεπιδράσεις των χρηστών γύρω από τέτοιο περιεχόμενο, το οποίο απλά πωλείται στους διαφημιστές.

Η έρευνα αυτή δεν είναι εξαντλητική και πολλές πτυχές του ζητήματος χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης, αλλά για πρώτη φορά δίνεται μια αρκετά σαφή εικόνα για την έκταση της ιδεολογικής ηγεμονίας της ακροδεξιάς, παράλληλα με τον νεοφιλελευθερισμό στον οποίο υποτίθεται ότι αντιτίθεται. Αν και ο νεοφιλελευθερισμός θεωρείται γενικά ως η κυρίαρχη ιδεολογία της εποχής, η συγκρότηση του χώρου της ακροδεξιάς και η διάδοση του λόγου της στα κυρίαρχα ΜΜΕ αποκαλύπτει ότι πρόκειται για μια διευρυνόμενη και ριζική τάση στην ελληνική κοινωνία που σταδιακά αναμειγνύεται με την κυρίαρχη ιδεολογία, εξελίσσεται σε ένα νέο συνονθύλευμα «αυταρχικού εθνικιστικού νεοφιλελευθερισμού» τόσο γλωσσικά και αισθητικά, όσο και πολιτισμικά και κυρίως, φυσικά, πολιτικά.

Résumé

L'extrême droite en Grèce s'est développée, a été légitimée dans le débat public et normalisée tant sur le plan idéologique que politique. C'est la principale conclusion de cette recherche sur son discours et ses réseaux dans les médias grand public et sociaux. Une analyse de contenu de 102 sites web d'information et de milliers de messages dans les principaux médias sociaux utilisés en Grèce montre que, outre une influence idéologique croissante, l'espace de l'extrême droite dispose désormais d'une structure discursive homogène et puissante, de nouveaux représentants politiques pléthoriques et d'une variété de groupes sociaux de référence, de publics ciblés et de sujets d'intérêt. Un certain nombre de remarques conduisent à cette conclusion :

1. En ce qui concerne la structure des réseaux d'interaction, nous observons l'émergence de nouveaux centres d'attraction dans le domaine politique, tels que le parti politique Niki, qui apparaissent en marge, ainsi que des politiciens mainstream qui se trouvent sur une trajectoire de radicalisation, tels que Konstantinos Bogdanos. La zone de l'espace politique et discursif d'extrême droite comprend des personnalités officielles telles que le vice-président du parti au pouvoir et ministre Adonis Georgiadis, qui apparaît comme un nœud central dans ces réseaux, et s'étend jusqu'à Ilias Kasidiaris, condamné pour son rôle criminel dans le parti néonazi Aube dorée, qui se trouve en marge.

2. En ce qui concerne le discours, le domaine de l'extrême droite est basé sur la construction d'un « autre » imaginé de diverses manières. Dans la plupart des cas, les théories xénophobes telles que le soi-disant « Grand Remplacement » des Européens blancs par les immigrés, les théories du complot et la dénonciation générale du « système » servent de base idéologique au discours d'extrême droite. Celui-ci fonctionne en reproduisant des stéréotypes de manière offensive ou défensive. Par exemple, la différenciation entre Grecs et étrangers, construite sur la base d'une discrimination raciale et d'une incompatibilité culturelle supposée, ou l'opposition entre le peuple et un système politique corrompu peuvent avoir des effets similaires (menace pour le groupe d'appartenance).

3. L'immigration constitue la cible centrale, liée à la criminalité, suivie par les pays voisins tels que la Turquie, la Macédoine du Nord, etc. ainsi que l'Islam et les musulmans. Toutes ces entités constituent un « ennemi extérieur ». D'autre part, l'« ennemi intérieur »

comprend les « traîtres » de la gauche, mais aussi l'establishment politique de la droite comme Kyriakos Mitsotakis et son gouvernement. Dans le même temps, de nombreux partisans du parti au pouvoir, la Nouvelle Démocratie, et les médias qui lui sont affiliés adoptent également un discours raciste et nationaliste. Il en résulte un phénomène de « concurrence de légitimité » dans l'espace politique nationaliste et d'extrême droite entre les partisans et les opposants du gouvernement, avec des objectifs électoraux évidents.

4. La couverture des questions liées à l'immigration par une proportion significative des médias grand public les plus populaires coïncide largement avec celle des médias marginaux d'extrême droite, tels que Stochos et Makeleio, mais sous une forme moins crue et moins violente. Les migrants sont présentés comme une force agressive représentant une menace de violence ou même une catastrophe naturelle, tandis que les raisons qui les poussent à émigrer sont dissimulées. Il y a souvent un discours très chargé et terrifiant, avec une tendance à réifier et à déshumaniser les migrants. Ce point de vue raciste se fonde sur les différences culturelles radicales supposées entre les Grecs et les immigrés et sur la supériorité d'une éthique occidentale imaginaire et d'un système de valeurs eurocentrique.

5. Les raisons qui conduisent à cette rhétorique sont liées au positionnement idéologique dissimulé de certains de ces médias grand public (voir Proto Thema qui a une longue histoire de promotion de l'extrême droite et des néo-nazis), mais aussi à la surproductivité du "copier-coller" et au sensationnalisme visant à augmenter le trafic et les recettes publicitaires, ce qui conduit à l'adoption sans critique de stéréotypes. Ce discours esthétisé transforme la question de l'immigration en un spectacle où la construction du sens se fait de manière définitive, excluant toute interprétation alternative.

6. Les grands médias grecs sont également très influencés par la communication et les relations publiques sur les questions qui favorisent l'idéologie d'extrême droite (immigration, criminalité, relations internationales), car ils reproduisent systématiquement et sans esprit critique l'agenda institutionnel et le point de vue des autorités (police, gouvernement, etc.) sans donner la parole à la société civile (ONG, activistes, etc.) ou aux minorités.

7. Les événements qui font l'objet d'une couverture médiatique importante (l'« invasion de l'Evros » par les immigrants, la mise en place d'un « mur » frontalier, l'incendie du

camp de réfugiés de Moria sur l'île de Lesbos ou l'exclusion d'Ilias Kasidiaris des élections) sont également systématiquement et massivement commentés dans les médias sociaux. Ils fixent ainsi l'agenda public sur des questions privilégiées par l'extrême droite et, indirectement, génèrent une dynamique politique en sa faveur.

8. Une preuve solide de la cohésion de l'espace politique de l'extrême droite en ligne est le fait qu'il comprend non seulement des éléments idéologiques mais aussi culturels. Ainsi, par exemple, les stéréotypes liés au patriarcat, une représentation problématique de la culture populaire (y compris dans la musique et le sport) et une forme de conception mythologique de l'identité nationale grecque sont au cœur des réseaux et du discours d'extrême droite.

9. Enfin, il convient de mentionner la grande responsabilité des plateformes telles que Facebook, Twitter et YouTube, qui contribuent massivement à la diffusion de discours de haine, de racisme, de xénophobie, de sexisme et d'homophobie. Ceci sur l'autel du profit généré par les interactions des utilisateurs autour de ces contenus qui sont simplement vendus aux annonceurs.

Cette recherche n'est pas exhaustive et laisse de nombreuses questions sans réponse, mais pour la première fois, elle donne une image assez claire de l'étendue de l'hégémonie idéologique parallèle de l'extrême droite grecque aux côtés du néolibéralisme auquel elle est censée s'opposer. Bien que le néolibéralisme soit généralement considéré comme l'idéologie dominante de l'époque, la constitution de l'espace de l'extrême droite et la diffusion de son discours dans les médias dominants révèlent qu'il s'agit d'une tendance en expansion et en approfondissement dans la société grecque qui se mêle progressivement à l'idéologie dominante, évoluant dans un nouveau patchwork de "néolibéralisme nationaliste autoritaire" tant sur le plan linguistique et esthétique que sur le plan culturel et surtout, bien sûr, politique.

Εισαγωγή

Το παράδοξο του ακροδεξιού λόγου έγκειται στο γεγονός ότι η ύπαρξή του αποτελεί κοινό τόπο, αλλά το μέγεθος, η ένταση και κυρίως οι συνέπειές του είναι δύσκολο να εντοπιστούν και να τεκμηριωθούν. Μέχρι πρότινος έμοιαζε να είναι ένα βουβό κύμα, δηλαδή μια υπόγεια διεργασία που όμως στη πραγματικότητα συνέβαινε στο φως της μέρας: στα πιο δημοφιλή ΜΜΕ, στις πιο διαδεδομένες πλατφόρμες κλπ. Μετά τις εκλογές του 2023 δεν μπορεί κανείς πλέον να εθελουφλεί.

Με αφορμή τις εθνικές εκλογές η παρούσα έκθεση έχει σαν στόχο την καταγραφή του λόγου και των δικτύων της ελληνικής ακροδεξιάς (ΑΔ) στον ψηφιακό δημόσιο χώρο. Το κοινό ιδεολογικό υπόβαθρο όλων των μορφών ακροδεξιού λόγου αποτελείται από εθνικισμό ξενοφοβία, αυταρχισμό, άρνηση των δικαιωμάτων ανθρώπου και του κράτους δικαίου [3]. Όπως έχει δείξει η έρευνα, τα τελευταία χρόνια στη Ελλάδα η αντανάκλαση των ιδεών της ΑΔ στις αντηλήψεις του κοινωνικού συνόλου είναι σημαντική αφού ο λόγος της διαπερνά την καθημερινότητα και εμφολωρεί σε στάσεις και απόψεις που εκφράζονται ανοιχτά από πολιτικούς φορείς, θεσμούς, κυρίως ΜΜΕ και απλούς πολίτες [4]. Σε αυτό το πλαίσιο η κυκλοφορία του ακροδεξιού λόγου στη δημόσια σφαίρα εγείρει διάφορα ερωτήματα στα οποία θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε: πώς τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης συντελούν στη διάδοση των ακροδεξιών ιδεών ; Ποιοι είναι οι φορείς αυτής της διάδοσης και τι είδους λόγο χρησιμοποιούν; Τι αντιπροσωπεύει η ακροδεξιά στα κοινωνικά δίκτυα; Ποιοι είναι οι κεντρικοί πόλοι και τι είδους λόγο εκπέμπουν; Ποια είναι τα σημεία επικάλυψης μεταξύ του λόγου των μέσων ενημέρωσης και του λόγου που εκφράζουν οι υποστηρικτές της ΑΔ στο διαδίκτυο;

Για να το πετύχουμε αυτό, χρησιμοποιούμε μια συγκεκριμένη μεθοδολογία, τη συλλογή δεδομένων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ) κι από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (ΜΚΔ) πάνω στα οποία εφαρμόζουμε λεξικομετρική ανάλυση και ανάλυση δικτύων. Αυτή η συλλογή μας επιτρέπει να εξάγουμε περιεχόμενο που θα μπορούσε να διαγραφεί αργότερα και μας δίνει πρόσβαση σε πολλές και διαφορετικές πηγές κατά τη διάρκεια της διευρυμένης προεκλογικής περιόδου. Είναι επίσης σημαντικό να πλαισιώσουμε τον ακροδεξιό λόγο έτσι όπως εκφράζεται στα ΜΚΔ από τη μιντιακή κάλυψη ορισμένων θεμάτων, εν προκειμένω του μεταναστευτικού ζητήματος, καθώς υπάρχει διαλεκτική σχέση μεταξύ των δύο: τα ΜΜΕ ορίζουν την κυρίαρχη ατζέντα και τις διαφορετικές σκοπιές θεώρησης ενός θέματος επηρεάζοντας έτσι την κοινή γνώμη έτσι όπως εκφράζεται στα ΜΚΔ και τα τελευταία αποτελούν χώρο σχολιασμού της επικαιρότητας ο οποίος μπορεί με τη σειρά του να υπερθεματίσει ή να ασκήσει κριτική στην δημοσιογραφική κάλυψη.

Εφαρμόζουμε αυτή τη μεθοδολογία σε διαφορετικά σώματα κειμένων, προκειμένου να έχουμε μια επισκόπηση που να επιτρέπει συγκριτική ανάλυση. Πιο συγκεκριμένα αναλύουμε δεδομένα από επαγγελματικούς ενημερωτικούς ιστότοπους, από το Facebook, το Twitter και το YouTube από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάιο του 2023. Η παρούσα έκθεση, αν και εφαρμόζει επιστημονική μεθοδολογία, έχει σχεδιαστεί ως εργαλείο για τους κοινωνικούς φορείς, τους δημοσιογράφους και τους πολίτες που επιθυμούν να αποκτήσουν μια σφαιρική εικόνα γύρω από το ζήτημα του ακροδεξιού λόγου στην ψηφιακή δημόσια σφαίρα.

3. Mudde, C. (2019). *The far right today*. John Wiley & Sons.

4. Βασιλάκη Ρ., Σουβλής Γ., *Η Κανονικοποίηση του Ακροδεξιού Λόγου στην Ελλάδα*, Ίδρυμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, 2021.

Πηγές για τη συλλογή των δεδομένων και δείγμα της έρευνας

ΜΜΕ : 102 επαγγελματικοί δημοσιογραφικοί ιστότοποι.

Facebook : 450 δημόσια γκρουπ και σελίδες.

Twitter : 97.537 tweets πολιτικών προσώπων και οργανισμών της ΑΔ και 210.814 tweets από λογαριασμούς που συνδέονται με ΑΔ φορείς.

YouTube : 73 βίντεο και τα αντίστοιχα σχόλια.

Εργαλεία για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων

4CAT: για τη συλλογή δεδομένων από το Twitter από λογαριασμούς που συνδέονται με την ΑΔ.

Crowdfangle: για τη συγκέντρωση των δημοσιεύσεων από το Facebook και την μέτρηση της βαθμού αλληλεπίδρασης των χρηστών με πολιτικά πρόσωπα της ΑΔ.

Media Cloud: για τη συλλογή άρθρων της διαδικτυακής ειδησεογραφίας.

Gephi για τη δημιουργία γράφου για την οπτικοποίηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των διαφόρων χρηστών που διακινούν τον ακροδεξιό λόγο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

IRaMuTeQ: για τη λεξικομετρική ανάλυση του σώματος κειμένων, από την οποία προκύπτουν οι κεντρικές θεματικές που θίγονται στο υπό μελέτη ζήτημα.

Sketch Engine: για μια ειδικότερη ανάλυση των γλωσσικών δεδομένων σε μία λογική εκ του σύνεγγυς ανάγνωσης (close reading).

YouTube Data Tools: για τη συλλογή δεδομένων από το YouTube χρησιμοποιώντας τη μηχανή αναζήτησης της πλατφόρμας αλλά και των αλγοριθμικών; προτάσεων που οδηγούν από το ένα βίντεο στο άλλο.

Η πλαισίωση του μεταναστευτικού από τα ΜΜΕ

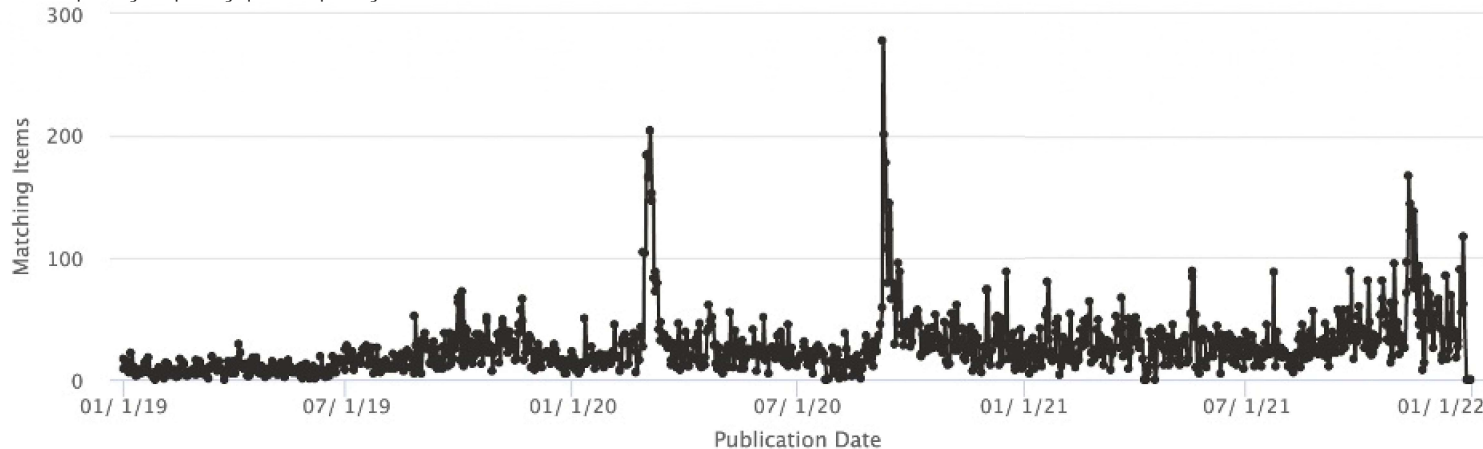
Το μεταναστευτικό ζήτημα αποτελεί προνομιακό πεδίο για την ΑΔ που της επιτρέπει να αναπτύξει ρατσιστικό και ξενοφοβικό λόγο. Τα κυρίαρχα ΜΜΕ μπορούν να επηρεάσουν την κοινή γνώμη με δύο τρόπους: ανάλογα με το χώρο που του αποδίδουν στη μιντιακή ατζέντα μέσω λιγότερο ή περισσότερο συχνών αναφορών (π.χ. μικρότερος ή μεγαλύτερος αριθμός άρθρων που αναφέρονται στο ζήτημα)· πλαισιώνοντας μέσω της σύνδεσής του με συγκεκριμένες ιδέες και καταστάσεις (π.χ. εγκληματικότητα, εξωτερικός ή εσωτερικός

θέματος που περικλείει διάφορα σχετικά γεγονότα. Κρίνεται σημαντική η επισήμανση πως ο όρος «μετανάστης» είναι πιο γενικός και ουδέτερος, άρα και πιο διαδεδομένος στα ΜΜΕ, σε σχέση με τους όρους «πρόσφυγας» ή «αιτούντας άσυλο», για παράδειγμα. Κάθε όρος που επιλέγεται φέρει τις αντίστοιχες συνδηλώσεις και απηχεί και μια διαφορετική πολιτική οπτική σε σχέση με το μεταναστευτικό ζήτημα.

στις 4 Μαρτίου, τα ΜΜΕ του δείγματός μας δημοσίευσαν 204 άρθρα επί του θέματος, κάτι που αντιπροσώπευσε πάνω από 11% του συνόλου των δημοσιεύσεών τους. Με άλλα λόγια, πάνω από ένα άρθρο στα δέκα που δημοσιεύθηκαν εκείνη την ημέρα αναφερόταν στο μεταναστευτικό ζήτημα.

ποίησης στο κοινό και να δημιουργήσει ηθικό πανικό, δηλαδή μία υπεραντίδραση της κοινωνίας απέναντι σε φαινόμενα που φαίνονται να απειλούν την κυρίαρχη ηθική τάξη.

Το δεύτερο γεγονός είναι η πυρκαγιά που ξέσπασε στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης προσφύγων στη Μόρια. Στις 9 Σεπτεμβρίου δημοσιεύθηκαν 278

Εικόνα 1: Η διακύμανση του αριθμού άρθρων που περιέχουν τη λέξη «μετανάστης» ή «μετανάστες».

εχθρός, πολιτισμική αλλοίωση, οικονομική δυσχέρεια κλπ.).

Για να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ ασκούν αυτές τις δύο λειτουργίες, δημιουργήσαμε ένα δείγμα άρθρων που δημοσιεύθηκαν από 102 επαγγελματικούς ενημερωτικούς ιστότοπους και περιείχαν τις λέξεις «μετανάστες» ή «μετανάστης» για ένα διάστημα τεσσάρων και πλέον χρόνων, μεταξύ τις 1ης Ιανουαρίου 2019 και της 11ης Μαΐου 2023. Μια τέτοια μακρά περίοδος μας επιτρέπει να έχουμε μια γενική εικόνα της δημοσιογραφικής παραγωγής επί του

Όπως φαίνεται στην Εικόνα 1, σε γενικές γραμμές ο χώρος που δίνεται στο θέμα από τα ΜΜΕ του δείγματός μας τείνει να αυξάνει σε απόλυτους αριθμούς από το καλοκαίρι του 2019 και μετά. Δύο γεγονότα που συνέβησαν το 2020 αποτέλεσαν σημεία-σταθμούς με ρεκόρ κάλυψης. Το πρώτο είναι η άφιξη χιλιάδων μεταναστών στα ελληνοτουρκικά σύνορα του Έβρου μετά από την απόφαση της τουρκικής κυβέρνησης να προχωρήσει μονομερώς στο άνοιγμα των συνόρων της προς την Ελλάδα στα τέλη Φεβρουαρίου και τα επεισόδια που ακολούθησαν. Σε μία μόνο ημέρα,

άρθρα πάνω στο θέμα.

Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν την υπερσυγκέντρωση της δημοσιογραφικής κάλυψης γύρω από γεγονότα που μονοπωλούν την επικαιρότητα. Πόσο μάλλον όταν γνωρίζουμε ότι λόγω της λογικής υψηλής παραγωγικότητας περιεχομένου που επικρατεί στα ΜΜΕ, και δη στα διαδικτυακά, δεν πρόκειται για πρωτότυπα άρθρα αλλά συχνά για αντιγραφή περιεχομένου από πηγές όπως το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΑΠΕ). Αυτή η υπερσυγκέντρωση μπορεί να δώσει την αίσθηση δραματο-

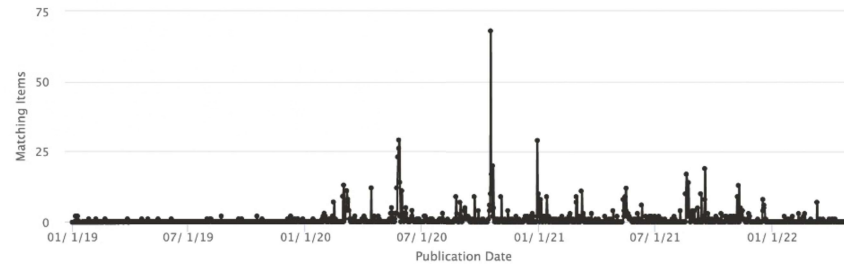
Μετανάστευση και φράχτης

Μια απάντηση στο πλαίσιο του ηθικού πανικού που αφορά το ζήτημα της μετανάστευσης και των προσφύγων είναι αυτό της «φραγής» απέναντι στις «μεταναστευτικές ροές». Μελετήσαμε, λοιπόν, την παρουσία της λέξης «φράχτης» ή «φράκτης» στο δείγμα μας κατά την ίδια περίοδο. Αυτό που φαίνεται είναι ότι η συγκεκριμένη έννοια είναι σχεδόν απύουσα από τη δημόσια συζήτηση μέχρι και τα γεγονότα του Έβρου τον Φεβρουάριο του 2020. Από εκεί και πέρα η παρουσία της λέξης στα ΜΜΕ καταγράφεται αυξανόμενη μέχρι το πρώτο ρεκόρ τον Μάιο του 2020, όταν η κυβέρνηση ανακοίνωσε τη δημιουργία φράχτη μήκους 26 χιλιομέτρων στο νότιο τμήμα του Έβρου. Το μεγαλύτερο ρεκόρ όμως γίνεται τον Οκτώβριο του 2020, όταν ο Πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης επισκέπτεται τα έργα του φράχτη (χωρίς να υπάρχει άλλη επικαιρότητα επί του θέματος). Έτσι στις 17 Οκτωβρίου δημοσιεύονται 68 σχετικά άρθρα. Από εκεί και πέρα οι αναφορές είναι συχνές και πυκνές (Εικόνα 2).

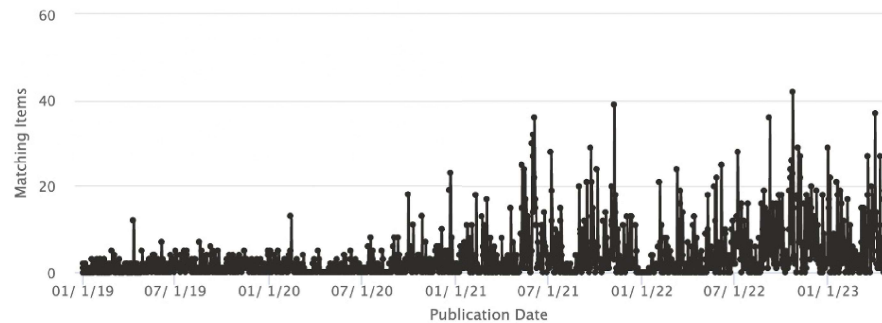
Μετανάστευση και εγκληματικότητα

Ένα δεύτερο στοιχείο της κάλυψης του μεταναστευτικού από τα ΜΜΕ είναι η διασύνδεσή του με την εγκληματικότητα. Ο χώρος που δίνεται στο θέμα της εγκληματικότητας από τα ΜΜΕ του δείγμάτος μας αυξήθηκε έντονα σε απόλυτους αριθμούς από το καλοκαίρι του 2019 και μετά (Εικόνα 3). Όπως είδαμε πιο πάνω, το ίδιο συνέβη και με τη θεματική του μεταναστευτικού.

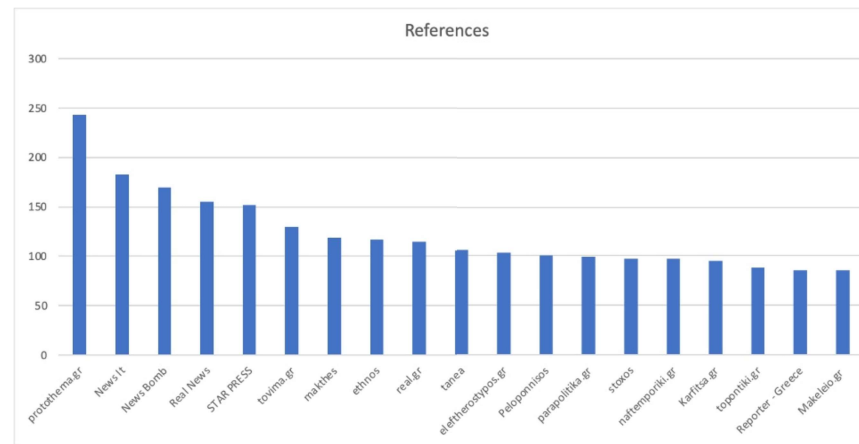
Το χρονικό αυτό σημείο συμπίπτει με τη νίκη της ΝΔ στις εκλογές του 2019. Ένα από τα πρώτα μέτρα της νέας κυβέρνησης ήταν να θέσει το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, για πρώτη φορά, υπό τον έλεγχο του πρωθυπουργικού γραφείου, μαζί με την ΕΡΤ. Έκτοτε η αντιπολίτευση αλλά και πολλοί διεθνείς οργανισμοί άσκησαν κριτική σε αυτή την επιλογή και στηλίτευσαν το γεγονός ότι υπό την προεδρία του Αιμίλιου Περδικάρη το ΑΠΕ φάνηκε να εξυπηρετεί την ατζέντα της κυβέρνησης [5]. Γνωρίζοντας τη σημασία του ΑΠΕ στην παραγωγή των διαδικτυακών ΜΜΕ, μπορούμε να κάνουμε την υπόθεση ότι η υπερσυγκέντρωση που παρατηρείται σε αυτές τις δύο θεματικές, μεταναστευτικό και εγκληματικότητα, έχει δυναμική

Εικόνα 2: Η διακύμανση του αριθμού άρθρων που περιέχουν τη λέξη «φράχτης» ή «φράκτης».

Εικόνα 3: Η διακύμανση του αριθμού άρθρων που περιέχουν τη λέξη «εγκληματικότητα».

Εικόνα 4: Ο αριθμός άρθρων που περιλαμβάνουν τη λέξη «εγκληματικότητα» ανά πηγή.

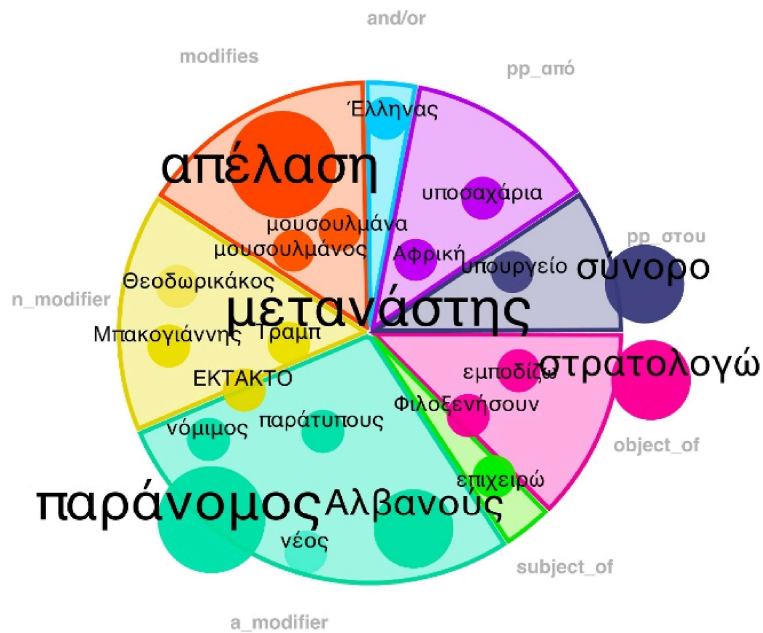
σχέση με την αλλαγή κυβέρνησης. Για να επιβεβαιωθεί κάτι τέτοιο θα έπρεπε να γίνει ποσοτική ανάλυση της παραγωγής του ΑΠΕ, κάτι που δεν είναι δυνατό λόγω αδυναμίας πρόσβασης στα συγκεκριμένα δεδομένα.

Μια άλλη υπόθεση που μπορεί να εξηγήσει αυτή την υπερσυγκέντρωση είναι η μαζική αναπαραγωγή ειδησεογραφικού περιεχομένου που χαρακτηρίζει τα πιο δημοφιλή διαδικτυακά ΜΜΕ, τα οποία προσφέρουν μια συνεχή ροή περιεχομένου με στόχο να μεγιστοποιήσουν την επισκεψιμότητά τους και τα διαφημιστικά τους έσοδα. Στην παρακάτω εικόνα (Εικόνα 4) παρατηρούμε ότι οι τρεις πρώτοι ιστότοποι στο δείγμα μας σε αριθμό άρθρων σε σχέση με την εγκληματικότητα (Πρώτο Θέμα, NewsIt και Newsbomb) είναι από τους πιο δημοφιλείς στην Ελλάδα.

Το γεγονός ότι ένας μεγάλος αριθμός ΜΜΕ δημοσιεύει σημαντικό αριθμό άρθρων σχετικά με την εγκληματικότητα, δεν σημαίνει απαραίτητα βέβαια ότι πλαισιώνουν το ζήτημα με τον ίδιο τρόπο, συνδέοντας το θέμα με το μεταναστευτικό. Η συγκριτική λεξικομετρική ανάλυση των τίτλων των άρθρων δείχνει τέσσερις διαφορετικές πλαισιώσεις αυτής της σύνδεσης. Η πρώτη είναι μέσω δηλώσεων των υπουργών Προστασίας του Πολίτη (ΠΡΟΠΟ) Χρυσόχοϊδη και Θεοδωρικάκου οι οποίες αναδημοσιεύονται μαζικά, η δεύτερη είναι τα διεθνή (καμπάνια Τραμπ, επεισόδια με μετανάστες στο Περού, Αλβανική μαφία στη Μεγάλη Βρετανία, εγκληματικότητα στη Γαλλία, Τυνησία), η τρίτη είναι η «έκρηξη της εγκληματικότητας» από μετανάστες και οι διαθέσεις αυτοδικίας από κατοίκους σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας (Κιλκίς, Αθήνα, Λέσβος) και η τέταρτη ο υποτιθέμενος «ιερός πόλεμος» εκ μέρους Μουσουλμάνων μεταναστών. Οι δύο πρώτες θεματικές αναμεταδίδονται κυρίως από mainstream ΜΜΕ (Πρώτο Θέμα, Newsbomb, Real, Έθνος κλπ.) ενώ η τρίτη επικεντρώνεται σε πηγές ΑΔ πολιτικής τοποθέτησης όπως Στόχος, Μακελίο και Ελεύθερος Κόσμος και η τέταρτη αναφέρεται μόνο από τον Ορθόδοξο Τύπο. Ενώ η τρίτη και η τέταρτη πλαισίωση είναι πιο έντονες και ακραίες συνδέσεις μεταξύ μεταναστευτικού και εγκληματικότητας, οι δύο πρώτες είναι περισσότερο προβληματικές καθώς διανέμονται μαζικά και παρέχουν νομιμοποίηση μέσω δηλώσεων θεσμικών φορέων.

Στο συγκεκριμένο δείγμα άρθρων που αναφέρονται στην εγκληματικότητα, παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον οι λεξικές συνάψεις της λέξης μετανάστης (Εικόνα 5). Ειδικότερα, εμφανίζεται η λεγόμενη πρακτική λόγου αντιστροφής θύματος-θύτη, όπου οι μετανάστες παρουσιάζονται ως δυνατοί και επιθετικοί, ενώ οι τοπικοί πληθυσμοί ως αδύναμοι και παθητικοί. Συχνά, παρατηρούμε τη χρήση εννοιολογικών μεταφορών

θούν να εισέλθουν οι «έξω» βίαια. Μέσα σε ένα κυρίαρχο εθνικιστικό λόγο συγκροτούνται συλλογικές ταυτότητες αφενός για την Ελλάδα, και αφετέρου για το «ξένο», για το «άλλο». Η Ελλάδα αναπαρίσταται ως μία δυτική χώρα απέναντι σε έναν ανατολικό πολιτισμό που εγκυμονεί κινδύνους. Οι τόποι προέλευσης των μεταναστών (Αφρική, Αλβανία, Ασία) παρουσιάζονται ως πολιτισμικά «ξένοι», ως ένας ανθρωπο-

Εικόνα 5: Το λεξιλογικό προφίλ της λέξης «μετανάστης» μέσα στα άρθρα που αναφέρονται

όπου οι μετανάστες αναφέρονται ως πολεμική απειλή («εισβολή προσφύγων»), ως φυσική καταστροφή («προσφυγικές ροές, πλημμύρισε η Μόρια, τσουνάμι μεταναστών, κύματα προσφύγων»), αλλά και ως απούλοποιημένες ή απάνθρωπες οντότητες («αποθήκη ψυχών η Ελλάδα, παράσιτα»). Αυτός ο λόγος κατασκευάζει φαντασιακά μια ομογενοποιημένη ενότητα, το Έθνος, στο οποίο προσπα-

λογικός «άλλος» που ιεραρχείται ως κατώτερος. Δημιουργείται και καλλιεργείται μια αίσθηση φόβου, όπου οι ηγέτες αυτοπαρουσιάζονται ως σωτήρες που θα την κατευνάσουν. Αυτό το αφήγημα βασίζεται στην ετερότητα με δίπολα της λογικής «εμείς» και οι «άλλοι». Είτε ρητά είτε άρρητα παρουσιάζονται οι «άλλοι» ως κακοί, επικίνδυνοι και ως γενεσιουργός αιτία εσωτερικών προβλημάτων της κοινότητας του «εμείς». Κατηγορούνται αλλά

και ποινικοποιούνται με το χαρακτηρισμό «παράνομοι μετανάστες». Αξίζει να σημειωθεί πως σύμφωνα με το Παγκόσμιο Σύμφωνο Μετανάστευσης (Global Compact for Migration) προτείνεται η χρήση του όρου «παράτυπος» μετανάστης (irregular migrant) για όσους εισέρχονται σε μια χώρα από ανεπίσημες διόδους, ενώ ως παράνομοι χαρακτηρίζονται μόνοι αυτοί παραμένουν σε μία χώρα αφότου έχει απορριφθεί η αίτησή τους για άσυλο ή διαμονή.

Η ιδεολογική λειτουργία της ειδησεογραφίας εντοπίζεται, μεταξύ άλλων, στο ότι μέσω των λόγων που παράγουν προκρίνουν ορισμένα νοήματα, ενώ αποσιωπούν κάποια άλλα. Στα παραπάνω ενδεικτικά παραδείγματα, παρατηρείται η πρακτική απεικόνισης των μεταναστών ως εχθρική απειλή, η οποία συνιστά πρόβλημα για την τοπική κοινότητα. Μάλιστα, σύμφωνα με την εφημερίδα Έθνος, κάτοικοι των Μουριών Κιλκίς αποπειρώνται να απαντήσουν με αυτοδικία. Στον Ελεύθερο Κόσμο και το Πρώτο Θέμα οι μετανάστες περιγράφονται σαν ένα απρόσωπο σύνολο

ατόμων που επιβάλλει την παρουσία του στον τοπικό πληθυσμό (κατάληψη, κατασκήνωσαν). Στον Στόχο φαίνεται να πραγματοποιείται μία σύγκριση μεταξύ της σημασίας και της αξίας δέντρων που απομακρύνονται για την κατασκευή δομών φιλοξενίας μεταναστών. Εμφανίζεται η στρατηγική λόγου της όξυνσης με την αναγωγή σε ιεροσουλία της κοπή των δέντρων. Από το NewsBomb αναπαράγεται η πρόσληψη των μεταναστών ως πολεμική απειλή που κατ' επέκταση συνδέεται και τροφοδοτεί το οργανωμένο έγκλημα στο εσωτερικό μιας χώρας. Τέλος, το Μακελιό χρησιμοποεί έντονα φορτισμένη τρομολαγνική γλώσσα συνδέοντας το μεταναστευτικό με συγκεκριμένα εγκλήματα και παρουσιάζοντάς το ως φόβητρο για τους κατοίκους της Αθήνας.

Για διακίνηση και χρήση ναρκωτικών, διαρρήξεις και παρενοχλήσεις κάνουν λόγο οι κάτοικοι. Ετοιμάζονται για πιέξεις περιπολιές
Μουριές Κιλκίς: Τα όπλα σκέφτονται να πάρουν οι κάτοικοι για την εγκληματικότητα από τους μετανάστες

Έθνος, 05.11.2019

ΕΛΛΑΣ | ΠΑΡΟΧΗΛΙΚΕΣ | ΠΡΟΣΩΠΑ

Η άλλη Αθήνα: διαμαρτυρία κατοίκων για την κατάληψη των γειτονιών τους από «μετανάστες»

Ελεύθερος Κόσμος, 26.06.2020

ΕΛΛΑΣ | #Πλατεία Βικτωρίας | #Μετανάστες

Πλατεία Βικτωρίας: Κατασκήνωσαν ξανά μετανάστες - Δείτε βίντεο και φωτογραφίες

Νέες καταγγελίες από κατοίκους της περιοχής

Πρώτο Θέμα, 08.09.2020

Χειρότερο Από Ιεροσουλία...Κόβουν Ελιές 3000 Ετών Στη Λέσβο Για Να Φιλοξενησουν Μετανάστες

Στόχος, 11.02.2020

Γιατί οι βρετανικές συμμορίες στρατολογούν Αλβανούς μετανάστες;

NewsBomb, 06.11.22

Η πέμπτη φάλαγγα είναι εδώ! Οι λαθρομετανάστες έχουν κατακλύσει το κέντρο της Αθήνας και προκαλούν τρόμο! Ληστειές, πορνεία και ναρκωτικά!

Μακελιό, 25.10.2022

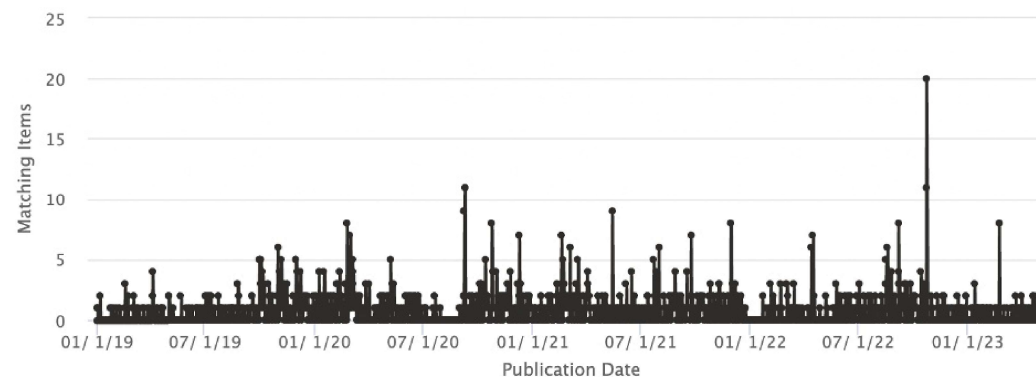
Εικόνα 6: Παραδείγματα άρθρων, όπου συνδέεται το ζήτημα της εγκληματικότητας με αυτό του μεταναστευτικού.

Η χρήση του όρου «λαθρομετανάστης» στα ΜΜΕ

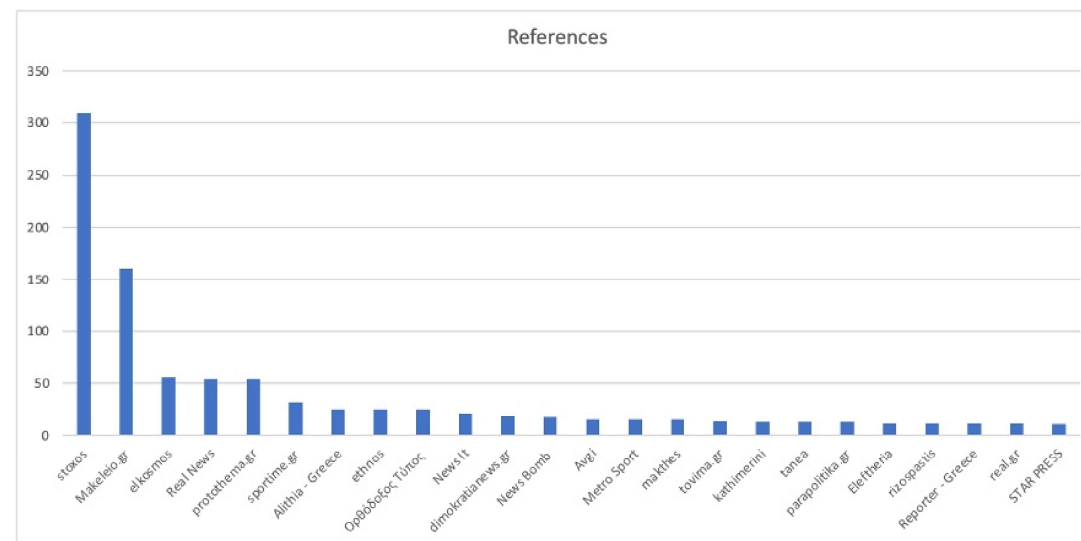
Για να μπορέσουμε να εντυφλήσουμε με πιο λεπτομερή ανάλυση στο περιεχόμενο των ΜΜΕ που διακινούν καθαρά ακροδεξιά στερεότυπα, επιλέξαμε να δημιουργήσουμε ένα δείγμα άρθρων που εμπεριέχει τη λέξη «λαθρομετανάστης». Η λέξη αυτή εισήλθε στην ελληνική γλώσσα στις αρχές της δεκαετίας του '90', αφενός ταυτίζοντας την εισερχόμενη μετανάστευση με μια παράνομη δραστηριότητα, τη «λαθραία μετανάστευση», αφετέρου συνδέοντάς τη με την αύξηση της εγκληματικότητας, της ανεργίας και με μια εικόνα απειλητικής εισβολής [6]. Η ευρεία χρήση του όρου χωρίς διακρίσεις από πολιτικούς και δημοσιογράφους στη δημόσια σφαίρα δημιουργεί σύγχυση μεταξύ διαφορετικών κατηγοριών μεταναστών (π.χ. προσφύγων και οικονομικών μεταναστών) και παρέχει νομιμοποίηση στην κρατική πολιτική καταστολής απέναντί τους. Όπως μπορούμε να δούμε στην Εικόνα 7, παρά τη προβληματική φύση του όρου, η χρήση του από ελληνικά ΜΜΕ είναι συνεχής και βαίνει αυξανόμενη. Από το καλοκαίρι του 2019 κι έπειτα, κατά τακτά χρονικά διαστήματα δημοσιεύονται καθημερινά από 5 ως 10 νέα άρθρα που τον αναφέρουν.

Όπως είναι αναμενόμενο και φαίνεται στην Εικόνα 8 η χρήση του όρου είναι συχνή από περιθωριακά ΜΜΕ του ακροδεξιού χώρου όπως οι εφημερίδες Στόχος, Μακελιό και Ελεύθερος Κόσμος. Όμως βλέπουμε επίσης ότι σημαντική χρήση γίνεται κι από αλλά μέσα γενικού και ειδικού ενδιαφέροντος (Πρώτο Θέμα, αθλητική εφημερίδα Sportime, τοπική εφημερίδα της Χίου Αλήθεια) που δημοσιεύουν τον όρο χωρίς εισαγωγικά, ενώ άλλα mainstream ΜΜΕ δημοσιεύουν δηλώσεις πολιτικών παραγόντων (Βελόπουλος, Μπογδάνος, Σαμαράς κλπ.) που χρησι-

μοποιούν τον όρο, ο οποίος αναπαράγεται σε εισαγωγικά. Η εναλλαγή και η ανάμειξη ευθύ και πλάγιου λόγου στην ειδησεογραφία κατά τη χρήση του χαρακτηρισμού «λαθρομετανάστης», με ή χωρίς εισαγωγικά, θολώνει τα όρια μεταξύ δηλώσεων πολιτικών προσώπων και τοποθετήσεων των δημοσιογράφων συμβάλλοντας στην κανονικοποίηση της χρήσης του όρου χωρίς σαφή περιγραφή ή επεξήγηση της προέλευσης και πόσο μάλλον της γενεαλογίας του.

Εικόνα 7: Η διακύμανση του αριθμού άρθρων που περιέχουν τις λέξεις «λαθρομετανάστης» και «λαθρομετανάστες».

Εικόνα 8: Ο αριθμός άρθρων που περιλαμβάνουν τις λέξεις «λαθρομετανάστης» και «λαθρομετανάστες» ανά πηγή.

6. Κουντούρη, Φ. (2016). Ο οικονομικός μετανάστης στην πολιτική ατζέντα: η δημόσια συγκρότηση του μεταναστευτικού ζητήματος στη μεταπολίτευση. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 128, 39.

Ακροδεξιός λόγος και δίκτυα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Για να διερευνηθεί περαιτέρω η διάχυση του ακροδεξιού λόγου στον ελληνόφωνο ψηφιακό δημόσιο χώρο είναι απαραίτητο να αναλυθούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (ΜΚΔ). Πράγματι, στην Ελλάδα τα ΜΚΔ έχουν κεντρική θέση στην καθημερινή πρόσβαση στην επικαιρότητα για ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού. Σύμφωνα με την έρευνα του ReutersInstitute (DigitalNewsReport, 2023), το 61% των Ελλήνων με πρόσβαση στο διαδίκτυο τα χρησιμοποιούν για ενημέρωση, ποσοστό από τα υψηλότερα στην Ευρώπη (29% στη Γερμανία, 38% στην Μεγάλη Βρετανία, 34% στη Γαλλία, 42% στην Ιταλία και 50% στην Ισπανία). Παράλληλα, 34% των ερωτηθέντων στην ίδια έρευνα δηλώνουν ότι μοιράζονται ειδησεογραφικό περιεχόμενο (21% στη Γερμανία, 20% στη Μεγάλη Βρετανία, 27% στη Γαλλία, 34% στην Ιταλία και 41% στην Ισπανία). Σε γενικές γραμμές, η ένταση της χρήσης των ΜΚΔ για ενημέρωση είναι αντιστρόφως ανάλογη με την εμπιστοσύνη στα mainstream MME. Συνεπώς, εκεί εκφράζεται κι ένα σημαντικό κομμάτι του λόγου που αυτοπαρουσιάζεται ως αντισυστημικός και δη του ακροδεξιού.

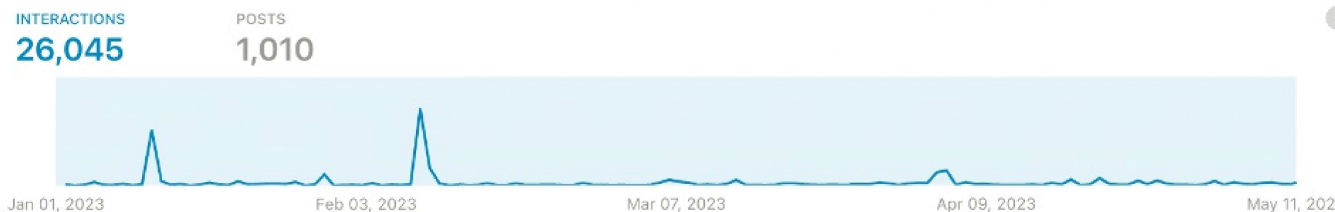
Για το συγκεκριμένο κομμάτι της μελέτης ασχοληθήκαμε με το Facebook και το YouTube τα οποία αποτελούν τα πιο δημοφιλή ΜΚΔ για ενημέρωση στην Ελλάδα καθώς και με το Twitter που αγγίζει τα πιο πολιτικοποιημένα στρώματα του πληθυσμού. Στο μέλλον θα είχε ενδιαφέρον να ασχοληθούμε και με το Instagram και το TikTok που αποτελούν αναδυόμενες πηγές πολιτικής πληροφόρησης.

Η χρήση του όρου «λαθρομετανάστης» στο Facebook

Από την 1^η Ιανουαρίου μέχρι την 11^η Μαΐου 2023, πάνω από χίλιες δημοσιεύσεις οι οποίες περιείχαν τη λέξη «λαθρομετανάστης» δημοσιεύθηκαν στις σελίδες, στις δημόσιες ομάδες (public groups) και τα επαληθευμένα προφίλ (verified profiles) του ελληνόφωνου Facebook προκαλώντας πάνω από 26.000 αντιδράσεις (like, share, comment), δηλαδή κατά μέσο όρο σχεδόν 8 δημοσιεύσεις και 200 αντιδράσεις την ημέρα. Αν λάβουμε υπόψη ότι το δείγμα μας δεν περιλαμβάνει τα μη επαληθευμένα προφίλ και τις ιδιωτικές ομάδες (private groups) καταλαβαίνει κανείς ότι στην πραγματικότητα ο αριθμός είναι πολλαπλάσιος, καταδεικνύοντας έτσι την βαθιά διείσδυση αυτού του όρου με το ρατσιστικό υπόβαθρο στην

TOP SOCIAL MEDIA AND MESSAGING

Rank	Brand	For News	For All	Rank	Brand	For News	For All
1	Facebook	46% (-7)	70%	4	Facebook Messenger	19% (-4)	55%
2	YouTube	30% (-6)	67%	5	Instagram	18% (-3)	51%
3	Viber	20% (-4)	60%	6	Twitter	10% (-5)	19%

Εικόνα 11: Η διακύμανση των λέξεων «λαθρομετανάστης» και «λαθρομετανάστες» στις δημοσιεύσεις του Facebook (πηγή : CrowdTangle)

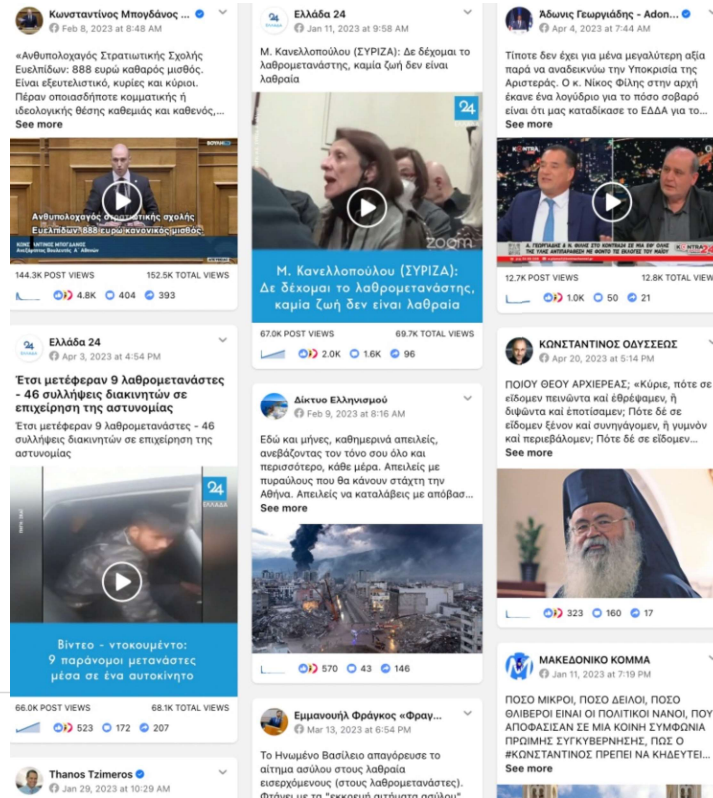
ελληνική κοινωνία. Όπως θα δούμε παρακάτω οι δύο κορυφώσεις του αριθμού των αντιδράσεων στις 11 Ιανουαρίου και στις 8 Φεβρουαρίου προέρχονται από δύο θεσμικές πηγές, την εφημερίδα Ελλάδα 24 και τον βουλευτή Κωνσταντίνο Μπογδάνο. Στην Εικόνα 12 καταγράφονται οι δημόσιες σελίδες και ομάδες στο Facebook, με τις περισσότερες χρήσεις της λέξης «λαθρομετανάστης». Πολλές από αυτές τις σελίδες έχουν κοινά χαρακτηριστικά ως προς την θεματική τους τοποθέτηση. Ειδικότερα, παρατηρούμε σελίδες που υπερασπίζονται την ελληνικότητα της Μακεδονίας (ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΜΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΔΡΑΜΙΝΟΙ, Μακεδονία Γη Ελληνική), σελίδες χριστιανο-ορθόδοξου θρησκευτικού πε-

ριεχομένου (Ελλάς Γη των Ορθοδόξων Χριστιανών, Φίλοι Αγίου Παΐσιου Αγιορείτου) και κυρίως σελίδες εθνικιστικές (ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΕ ΚΑΘΑΡΟ DNA!!!!, Πατριωτικός Σύνδεσμος, ΠΑΤΡΙΔΑ – ΘΡΗΣΚΕΙΑ – ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΚΙΑ ΜΑΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ κ.ά.). Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία σελίδων που αναμοχλεύουν εμφυλιοπολεμικά ζητήματα (Eglimataaristeras), σελίδων που υποστηρίζουν το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας και τον Κυριάκο Μητσοτάκη προσωπικά, αλλά και αντιεμβολιαστικών σελίδων (ΠΛΗΡΩΣ ΑΝΕΜΒΟΛΙΑΣΤΟΣ). Όμως η ένταση της χρήσης του όρου από τις συγκεκριμένες πηγές δεν μας διαφωτίζει για τον ενδεχόμενο αντίκτυπο στην κοινή γνώμη. Για να γίνει αυτό είναι απαραίτητη η εξέταση των δημόσιων

Εικόνα 10: Τα πιο δημοφιλή ΜΚΔ στην Ελλάδα (πηγή: Digital News Report, 2023)

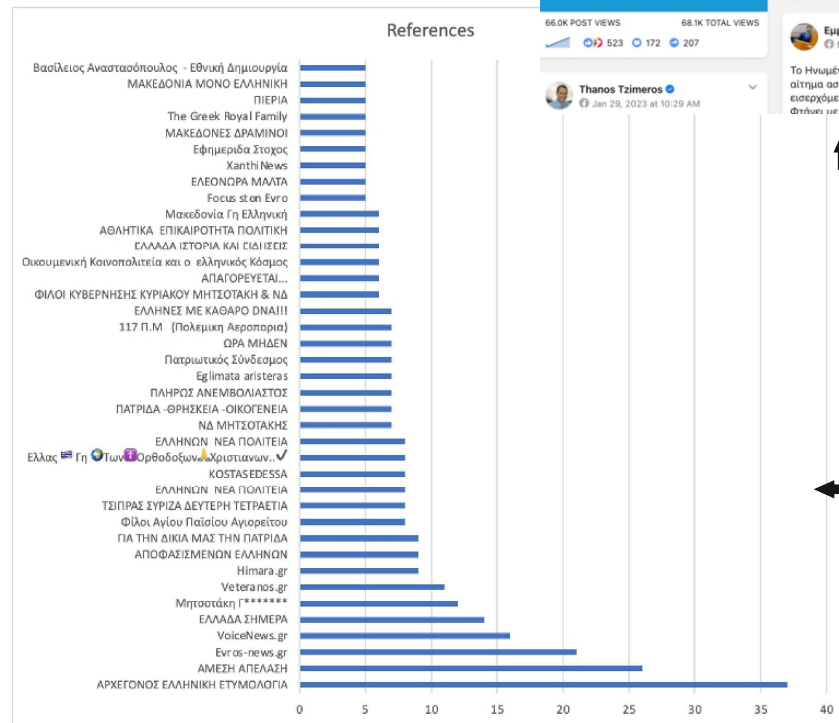
σελίδων, ομάδων και προφίλ στο Facebook με την μεγαλύτερη απήχηση (engagement) (Εικόνα 13).

Ο Κωνσταντίνος Μπογδάνος και το, φιλικό προς τη ΝΔ, μέσο Ελλάδα 24 είναι αυτοί με τη μεγαλύτερη απήχηση που χρησιμοποιούν τον όρο «λαθρομετανάστης» σε δημοσιεύσεις στο Facebook. Ακολουθούν πολιτικά πρόσωπα και φορείς της ΑΔ όπως οι Άδωνις Γεωργιάδης, Θάνος Τζήμερος, Εμμανουήλ Φράγκος, Εθνική Δημοιοργία. Συναντούμε, επίσης, σελίδες θρησκευτικού χαρακτήρα (Αγαπάω τον Χριστό) και εθνικιστικής κατεύθυνσης (Εθνικός Φάρος, ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΧΑΡΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, Αμύνεσθαι ΠΕΡΙ Πατρης.). Κρίνεται σημαντικό πως και στα δύο γραφήματα εμφανίζονται σελίδες υποστήριξης της ΝΔ και του Κυριάκου Μητσοτάκη. Η ευρεία χρήση ακροδεξιού λόγου από κυβερνητικούς παράγοντες ενδέχεται να αναδεικνύει την ενσωμάτωση και την κανονικοποίηση ακροδεξιών και ξενοφοβι-

Εικόνα 14: Οι δημοσιεύσεις με τις λέξεις «λαθρομετανάστης» και «λαθρομετανάστες» που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη απήχηση.

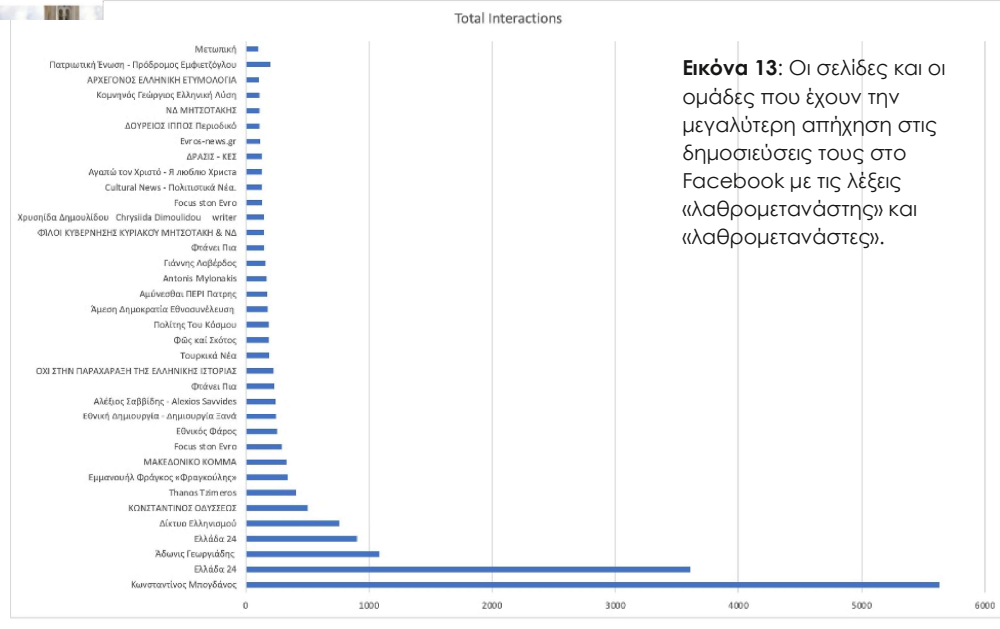
Εικόνα 12: Οι σελίδες και τα γκρουπ που χρησιμοποιούν περισσότερο τις λέξεις «λαθρομετανάστης» και «λαθρομετανάστες» στις δημοσιεύσεις στο Facebook (πηγή : CrowdTangle)

κών αφηγημάτων από την ίδια την κυβέρνηση Μητσοτάκη με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό του μεταναστευτικού ζητήματος, κάτι που καταδεικνύεται και στην ανάλυση του Twitter που ακολουθεί.

Στην Εικόνα 14 παρουσιάζονται ενδεικτικά οι δημοσιεύσεις με τις περισσότερες αντιδράσεις στην πλατφόρμα του Facebook. Η χρήση της λέξης «λαθρομετανάστης» φαίνεται να απηχεί ευκρινώς την πολιτική τοποθέτηση των πολιτικών προσώπων ή οργανισμών που την επέλεγον. Ο Κωνσταντίνος Μπογδάνος αναφέρεται σε ένα δίπλο, από τη μία θετικά σε στρατιωτικούς που το δέον είναι να πληρώνονται με περισσότερα χρήματα, ενώ από την άλλη αρνητικά σε μετανάστες που συμβάλλουν στην αφαιμάξη του δημοσίου χρήματος. Εμφανίζει έναν απλουστευτικό παραλληλισμό συνδέοντας τη

χρηματοδότηση του στρατού με το κόστος των μέτρων για τους πρόσφυγες. Παρακάτω, από την εφημερίδα Ελλάδα 24 γίνεται αναφορά σε «παράνομους μετανάστες» και «λαθρομετανάστες» περιγράφοντας τους ως περιωρισιοποιημένους και ταυτίζοντάς τους με εγκληματική δραστηριότητα. Ο Θάνος Τζήμερος δημοσιεύει μία ειδηση με τίτλο Αφγανοί τραυματίσαν με μαχαιριά πολίτη, όπου παρουσιάζονται οι μετανάστες σαν να σπερδούν της ιδιότητας του πολίτη αλλά και ανθρωπινότητας με βάση μια ρατσιστική αισθητική και σπτική. Το εν λόγω έγκλημα περιγράφεται ως βάρβαρο με την επιλογή της λαϊκότερης λέξης μπαλντάς σαν νοηματική συνέχεια στο σίγμα της ανατολικής καταγωγής τους (Αφγανοί).

Εικόνα 13: Οι σελίδες και οι ομάδες που έχουν την μεγαλύτερη απήχηση στις δημοσιεύσεις τους στο Facebook με τις λέξεις «λαθρομετανάστης» και «λαθρομετανάστες».

Η χρήση του όρου «εθνοπροδότης» στο Facebook

Διερευνώντας το λόγο της ΑΔ γίνεται εμφανής η παραγωγή και συστηματική χρήση νεολογισμών, με μεγάλη εμφάνιση σύνθετων λέξεων, όπου το ένα συνθετικό έχει να κάνει με την περιγραφή και κατασκευή είτε μιας θετικής έννοιας προς υπεράσπιση είτε μιας αρνητικής έννοιας προς εναντίωση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πρακτικής είναι η λέξη «εθνοπροδότης».

Το ενδιαφέρον της έγκειται στο γεγονός ότι, σε αντίθεση με τη λέξη «λαθρομετανάστες» που αντιστοιχεί σε μια μορφή εξωτερικού εχθρού, η λέξη «εθνοπροδότης» στηλιτεύει την υπονόμευση του «Έθνους» από υποτιθέμενους εσωτερικούς εχθρούς. Όμως, σε αντίθεση με την πρώτη, ο συγκεκριμένος όρος είναι πολύ λιγότερο διαδεδομένος, όπως φαίνεται στην Εικόνα 15 και αφορά τον σκληρό πυρήνα της ΑΔ.

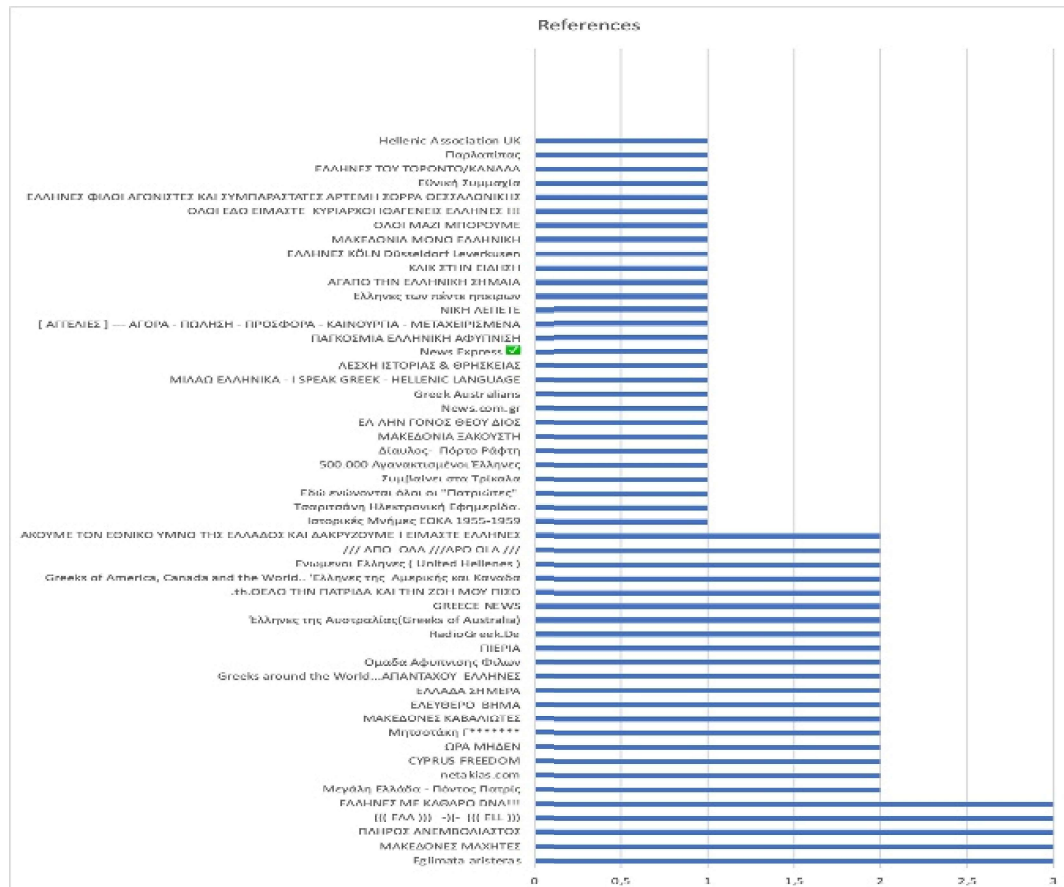
Καταγράφονται διάφορες δημόσιες σελίδες να χρησιμοποιούν το συγκεκριμένο όρο. Μεγάλη αποτυπώνεται η παρουσία σελίδων σχετικών με τη Μακεδονία (ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΜΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΞΑΚΟΥΣΤΗ, ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΚΑΒΑΛΙΩΤΕΣ, ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΜΑΧΗΤΕΣ), σελίδων με εθνικιστική ταυτότητα (ΟΛΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΔΩ ΚΥΡΙΑΡΧΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ, ΑΓΑΠΩ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ, Έλληνες των πέντε ηπείρων, ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΕ ΚΑΘΑΡΟ DNA κ.ά.), σελίδων εθνικισμού της διασποράς (GreeksofAmerica, CanadaandtheWorld, Έλληνες της Αυστραλίας, ΕΛΛΗΝΕΣ ΚÖLNDüsseldorfLeverkusen κ.ά.).

Εμφανίζονται και εδώ σελίδες, όπως και με τη χρήση του όρου «λαθρομετανάστες», που ανακινούν διχαστικές περιόδους της ελληνικής ιστορίας (Εμφύλιος, Κυπριακό, Μακεδονικό, Μικρασιατική Καταστροφή), αναφερόμενοι σε

Εικόνα 15: Η διακύμανση των λέξεων «εθνοπροδότης» και «εθνοπροδότης» στις δημοσιεύσεις του Facebook (πηγή: CrowdTangle)

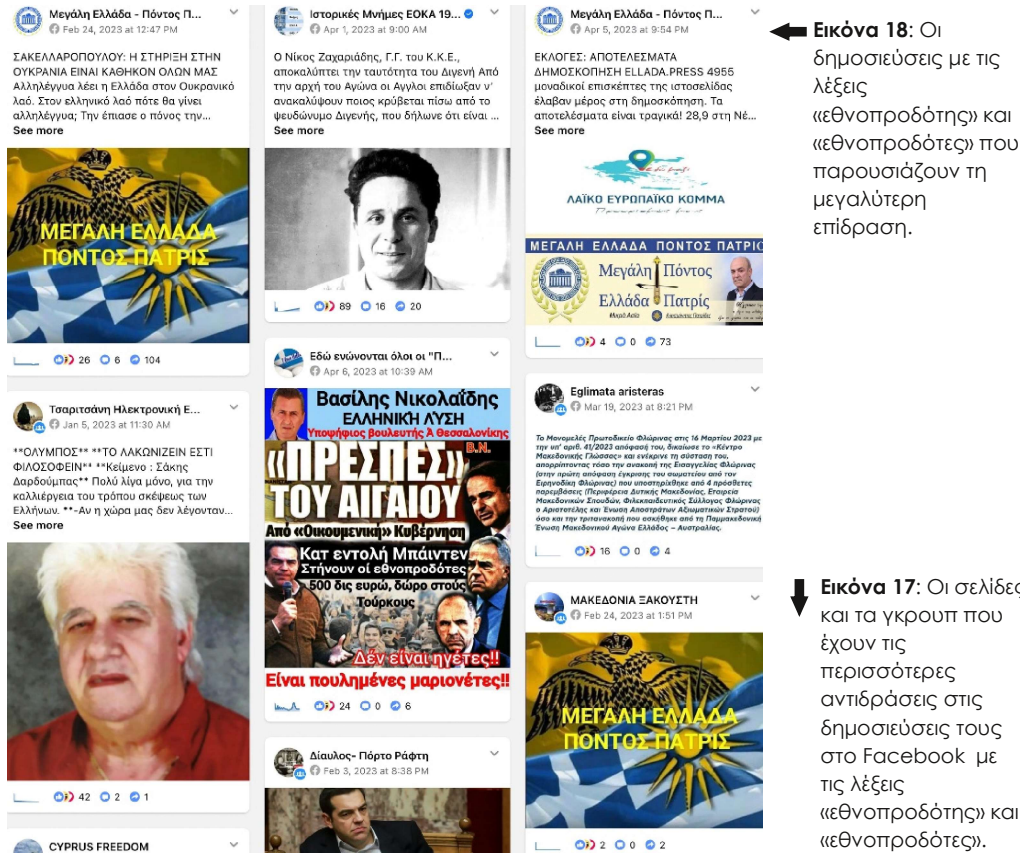
Εικόνα 16: Οι σελίδες και οι ομάδες που έχουν την μεγαλύτερη απήχηση στις δημοσιεύσεις τους με τις λέξεις «λαθρομετανάστες» και «λαθρομετανάστες» στο Facebook.

υποτιθέμενα εγκλήματα κατά της πατρίδας κυρίως από την Αριστερά (Eglimataaristeras) αλλά κι από τη ΝΔ. Όμως η ακραϊφής αυτή εθνικιστική ορολογία παρεισφρεί και σε σελίδες χωρίς ξεκάθαρο ακροδεξιό προσανατολισμό, όπως αυτή που αναφέρεται στο χωριό Τσαριτσάνη του νομού Θεσσαλίας και μια άλλη σχετικά με την πόλη των Τρικάλων.

Η χρήση της λέξης «εθνοπροδότης» γίνεται στη βάση της υπεράσπισης του ελληνισμού, του έθνους και της πατρίδας. Περιγράφονται και κατονομάζονται εκείνοι που δεν υπερασπίζονται τα εθνικά ιδανικά και έτσι καθίστανται προδότες. Βλέπουμε χαρακτηριστικά τη δημοσίευση από τη σελίδα Μεγάλη Ελλάδα, όπου η ΠΤΔ περιγράφεται πρόθυμη να σταθεί αλληλέγγυα στον ουκρανικό λαό αλλά καταγγέλλεται για εθνοπροδοσία, καθώς δεν δείχνει αλληλεγγύη προς τον ελληνικό λαό. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται η δημοσίευση της σελίδας Εδώ ενώνονται όλοι οι «Πατριώτες» που αναφέρεται σε μια εθνοπροδοτική γεωστρατηγική των πολιτικών. Κινδυνολογεί αναφερόμενη σε ένα σενάριο που εγγίζει συνωμοσιολογικά σχέδια, καθώς περιγράφει την παραχώρηση στην Τουρκία μέρος του Αιγαίου πελάγους. Ενδεικτική της καλλιέργειας ηθικού πανικού είναι η φορτισμένη έκφραση «Δεν είναι ηγέτες!! Είναι πουλημένες μαριονέτες!!» σε ύφος συνθηματικό και πολωτικό.

Εικόνα 18: Οι δημοσιεύσεις με τις λέξεις «εθνοπροδότης» και «εθνοπροδότες» που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη επίδραση.

Εικόνα 17: Οι σελίδες και τα γκρουπ που έχουν τις περισσότερες αντιδράσεις στις δημοσιεύσεις τους στο Facebook με τις λέξεις «εθνοπροδότης» και «εθνοπροδότες».

Ακροδεξιός λόγος και δίκτυα στο Twitter

Στη συνέχεια προσπαθήσαμε να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο δομείται ο ακροδεξιός πολιτικός χώρος στο Twitter. Για να χαρτογραφήσουμε τα δίκτυα και να εντοπίσουμε τον λόγο των διάφορων πολιτικών κομμάτων, δημιουργήσαμε ένα δείγμα με τον εξής τρόπο: αρχικά, έγινε καταγραφή των κεντρικών πολιτικών προσώπων και οργανισμών που τοποθετούνται στην ΑΔ. Με αφετηρία αυτούς τους λογαριασμούς έγινε η συλλογή των αναδημοσιεύσεων (retweets), καθώς καταδεικνύουν στις πλείστες των περιπτώσεων πολιτική ομοφιλία μεταξύ των λογαριασμών. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε μια δεξαμενή λογαριασμών που αναπαράγουν αυτούς τους ΑΔ πόλους. Σε ένα δεύτερο στάδιο, συλλέχθηκαν τα δεδομένα αυτών των πενήντα (50) πιο ενεργών λογαριασμών και χρησιμοποιήθηκαν για την παρούσα έρευνα.

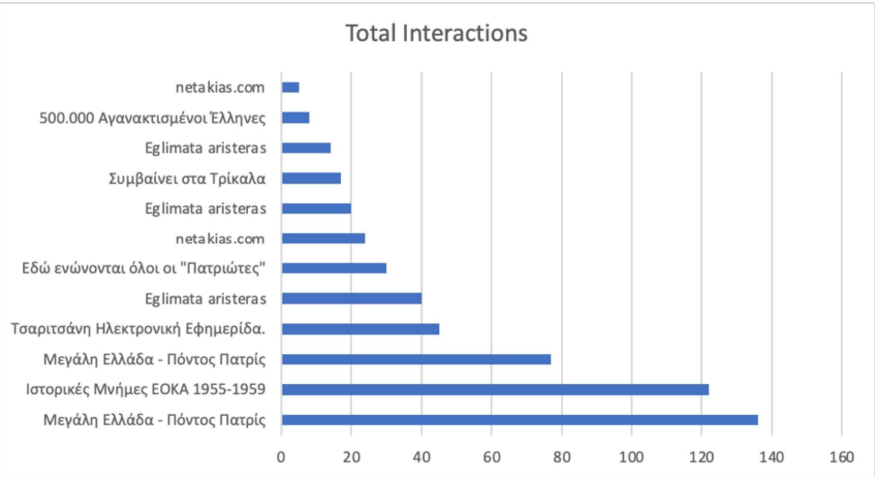
Στον γράφο της Εικόνας 19 εμφανίζονται έξι κύριες ομάδες χρηστών που αλληλεπιδρούν με πολιτικές οργανώσεις και πρόσωπα της ΑΔ. Η τοπολογία του γράφου στον άξονα αριστερά-δεξιά αντιστοιχεί στην εγγύτητα του κάθε χώρου με την κυβέρνηση της ΝΔ και τα κυρίαρχα ΜΜΕ (κόμβοι με πορτοκαλί χρώμα). Έτσι στο δεξί άκρο του γράφου με μαβ χρώμα, η πιο μεγάλη κοινότητα σε μέγεθος (20% του δείγματος) είναι αυτή του Εθνικού Κόμματος Έλλήνων του Ηλία Κασσιδάρη η οποία είναι και η πιο αποκομμένη από το πολιτικό και μιντιακό mainstream.

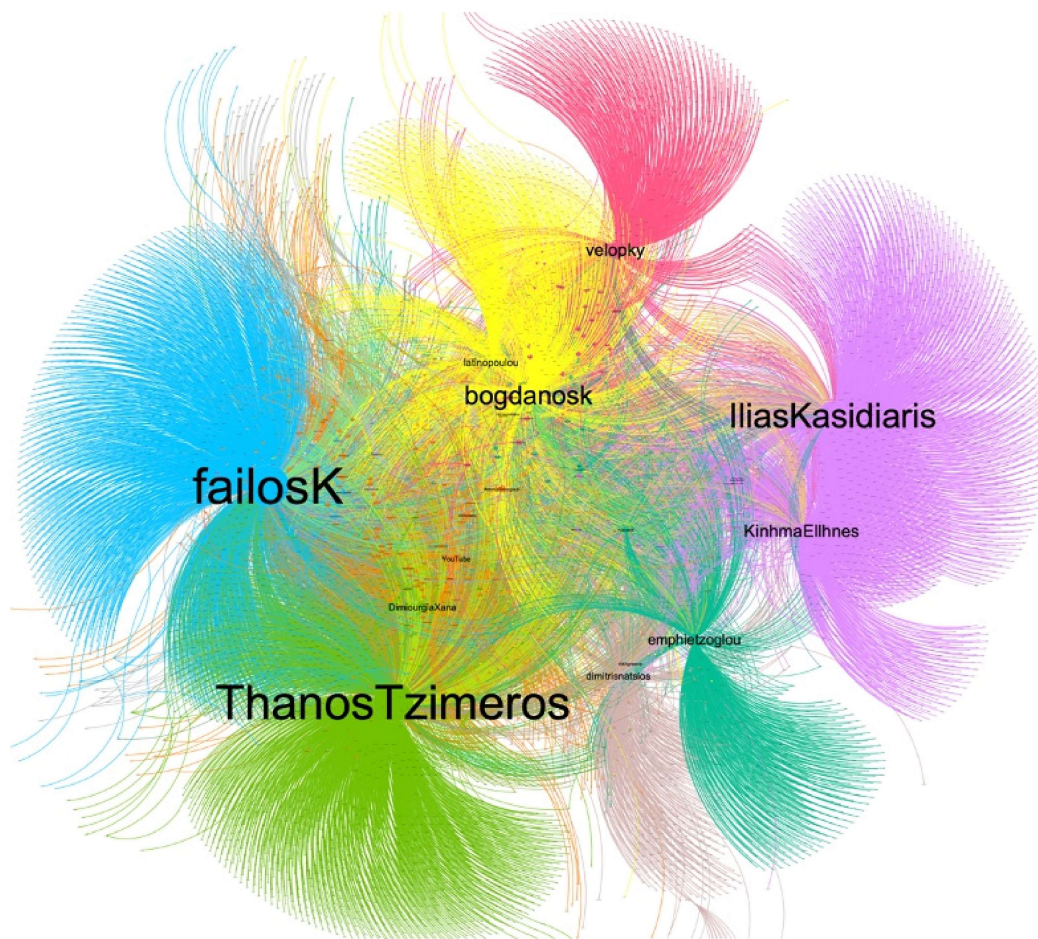
Η δεύτερη πιο μεγάλη κοινότητα είναι αυτή του Θάνου Τζήμερου με 17% και η τρίτη αυτή του Φαήλου Κρανιδιώτη με 15%. Οι δύο αυτοί πολιτικοί είχαν δημιουργήσει συμμαχία για της εκλογές του Μαΐου υπό την ονομασία *Εθνική Δημιουργία*, η οποία όμως διασπάστηκε και στη συνέχεια ο Κρανιδιώτης κοινοποίησε την

απόφασή του να στηρίξει τη ΝΔ στις εκλογές του Ιουνίου. Η τέταρτη σε μέγεθος κοινότητα είναι αυτή του Κωσταντίνου Μπογδάνου (12%), η οποία περιλαμβάνει και την Αφροδίτη Λατινοπούλου, με την οποία είχαν βραχυχρόνια συνεργασία. Όπως φαίνεται στο γράφημα, ο Μπογδάνος καταλαμβάνει στρατηγικό χώρο ανάμεσα στις άλλες προσωπικότητες της ελληνικής ΑΔ διαδραματίζοντας το ρόλο του ενδιάμεσου. Αυτό φαίνεται στον μεγάλο αριθμό retweets που δίνει προς και λαμβάνει από όλες τις άλλες ΑΔ κοινότητες.

Η πέμπτη σε μέγεθος κοινότητα είναι αυτή της Ελληνικής Λύσης του Κυριάκου Βελόπουλου (9,5%), η οποία φαίνεται σχετικά απομονωμένη από τις υπόλοιπες καθώς αλληλοεπιδρά ελάχιστα με την κοινότητα Κασσιδάρη και λίγο περισσότερο με αυτή του Μπογδάνου. Οι δύο τελευταίες κοινότητες είναι αυτή του Πρόδρομου Εμφιετζόγλου (8,5%), ο οποίος ανακίνησε κοινή εκλογική κάθοδο με τον Κωσταντίνο Μπογδάνο, και αυτή του θεολόγου Δημήτρη Νατσιού, επικεφαλής του κόμματος Νίκη (5,5%). Αξίζει να σημειωθεί ότι ακριβώς στο κέντρο του γράφου, βρίσκεται ο λογαριασμός του Άδωνι Γεωργιάδη, κάτι που υποδηλώνει αλληλεπίδρασή του με όλο το φάσμα της ΑΔ.

Παρατηρούμε, επίσης, ότι το εύρος της κάθε κοινότητας στο Twitter δεν αντιστοιχεί στην εκλογική ισχύ του κάθε πολιτικού σχηματισμού. Για παράδειγμα, τα δύο ακροδεξιά κόμματα που πέτυχαν το μεγαλύτερο ποσοστό στις εκλογές του Μαΐου, Ελληνική Λύση και Νίκη (με 4,45% και 2,92% αντίστοιχα) εμφανίζουν σχετικά μικρές κοινότητες στο Twitter. Αυτό συμβαίνει για δύο λόγους: πρώτον γιατί η χρήση του Twitter συγκεντρώνεται κυρίως στα στρώματα με το υψηλότερο μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο και στις μικρότερες ηλικίες, κάτι που αντιστοιχεί

Εικόνα 19: Ο γράφος των βασικών πολιτικών προσώπων και κομματικών σχηματισμών της ΑΔ μεταξύ της 1ης Ιανουαρίου και της 31ης Μαΐου 2023.

περισσότερο στους ψηφοφόρους των Τζήμερου-Κρανιδιώτη (που έλαβαν ωστόσο μόνο 0,82% στις εκλογές του Μαΐου) και πολύ λιγότερο στα προαναφερόμενα κόμματα.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι ένας από τους βασικότερους φορείς της ΑΔ, ο Ηλίας Κασιδιάρης και το κόμμα του, αποκλείστηκε από τις εκλογές με απόφαση του Αρείου Πάγου. Όμως η υψηλή

επιρροή του στον χώρο της ΑΔ φάνηκε στις εκλογές του Ιουνίου, με το υψηλό ποσοστό του κόμματος Σπαρτιάτες και την εισοδή του στη Βουλή. Παρακάτω θα αναφερθούμε λεπτομερώς στο πως σχολιάστηκε αυτή η δικαστική και πολιτική διαμάχη στα ΜΚΔ.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα παράμετρος στην ανάλυση της παρουσίας της ελληνικής ακροδεξιάς στο Twitter είναι οι τυχόν διαφορές που υπάρχουν στις θεματικές που αναπτύσσουν. Για να κατανοήσουμε αυτές τις διαφορές εφαρμόσαμε λεξικομετρική ανάλυση στο περιεχόμενο του δείγματος που συλλέξαμε. Όπως φαίνεται στην Εικόνα 20, η ανάλυση αναδεικνύει 23 διαφορετικές λεξικές κλάσεις που αντιστοιχούν σε διαφορετικές θεματικές. Κάθε κοινότητα της ΑΔ έχει τάση να εστιάζει σε συγκεκριμένες θεματικές, κάτι που αποκαλύπτει κάποια από τα ιδεολογικά τους χαρακτηριστικά, την εκλογική τους στρατηγική αλλά και την πολιτική και επικοινωνιακή ατζέντα που προωθούν.

Η **κοινότητα Κασιδιάρη** επικεντρώνεται, για παράδειγμα, στην διαδικασία αποκλεισμού του από τις εκλογές και επιτίθεται στην κυβέρνηση και στη Δικαιοσύνη για αυτό που θεωρεί μεθόδευση εναντίον του.

Προς κυβερνητικά ανδρείκελα και αχυρανθρώπους: Μία λύση υπάρχει για να με σταματήσετε. Να καταργηθεί με τροπολογία ο Άρειος Πάγος και τα κόμματα να ανακηρύσσονται από τριμελή επιτροπή με πρόεδρο τον Μητσοτάκη και μέλη τους Βορίδη-Ντογιάκο, (Κασιδιάρης 10/3/23)

Οι κρατικοδίαιτοι επαναστάτες της #ΑΔΕΔΥ παραλύουν αύριο τη χώρα με αίτημα "Το έγκλημα των Τεμπών δεν θα συγκαλυφθεί". Διαπίστωσε κανένας προσπάθεια συγκάλυψης; Η μόνη διαχρονική συγκάλυψη είναι του ρόλου του κρατικού συνδικαλισμού στο πλιάτσικο και την κατάρρευση του Δημοσίου, (Τζήμερος 14/3/23)

Το άεργο θρεφτάρι του Περιεσού, που δεν έχει κολλήσει ούτε ένα ένσημο στην παρασιτική ζωή του απεφάνθη ότι για τα #Τέμπη φταίει το καπιταλιστικό κέρδος - προφανώς αυτό που κυνηγούσαν κρατικοί οργανισμοί, κρατικοί αξιωματούχοι και κρατικοί υπάλληλοι #ΚΚΕ, (Τζήμερος 9/3/23)

#ΕΘΝΙΚΗ_ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ: ΔΕΝ θα σας διορίσουμε στο Δημόσιο. ΔΕΝ θα κάνουμε ρουσφέτια. ΔΕΝ θα μοιράζουμε επιδόματα. Θα δημιουργήσουμε ένα πλαίσιο ευνομίας, νομοκρατίας και αξιοκρατίας, με σαφείς, απλούς κανόνες και χαμηλή φορολογία, ώστε ο καθένας να μπορεί να προκόψει με την αξία του, (Τζήμερος 17/5/23)

Επιτίθεται, επίσης, με ένταση στην κυβέρνηση Μητσοτάκη που θεωρείται μειοδοτική σε ό, τι αφορά τα εθνικά θέματα αλλά και ένοχη για σκάνδαλα και αντιδημοκρατικές πρακτικές.

Μητσοτάκη μην κουράζεσαι άδικα με αντιδημοκρατικούς νόμους. Ο μόνος τρόπος να με σταματήσεις είναι να απαγορεύσεις όλα τα κόμματα και να κατέβεις μόνος σου στις εκλογές. Σε κάθε άλλη περίπτωση, θα είμαι στην επόμενη βουλή με διψήφια ποσοστά, (Κασιδιάρης 2/2/23)

Δένδιας: «Δεν υπάρχει απειλή βίας από την Τουρκία...» Τουρκία: «Αν ασκήσετε νόμιμα κυριαρχικά δικαιώματα θα σας κάνουμε πόλεμο!» Τα σχέδια συνεκμετάλλευσης του ελληνικού πλούτου και οι «Πρέσπες του Αιγαίου» ΔΕΝ θα περάσουν!, (Κασιδιάρης 27/3/23)

Πάνω από 200 #φαρμακα_σε_ελλειψη με ευθύνη του ανεκδιήγητου Πλεύρη. Ο βουλευτής της ΝΔ #Χειμάρας άρταζε

Η **κοινότητα Τζήμερου** χαρακτηρίζεται από συνεχείς επιθέσεις προς τους δημόσιους υπαλλήλους και τους συνδικαλιστικούς τους εκπρόσωπους, υποδηλώνοντας έτσι μια ακραία νεοφιλελεύθερη ιδεολογία. Ο Τζήμερος επιτίθεται επίσης ιδιαίτερα σε ΚΚΕ, διακρινόμενος έτσι από έντονο αντικομμουνισμό, λιγότερο στο ΠΑΣΟΚ και στον ΣΥΡΙΖΑ, και καθόλου στη Νέα Δημοκρατία.

Εικόνα 20: Αυτοματοποιημένη λεξικομετρική ταξινόμηση των tweets του δείγματος σε κατηγορίες με παρεμφερές περιεχόμενο. (πηγή : συγγραφείς, Iramutεα).

Η **κοινότητα Κρασιδιώτη** χαρακτηρίζεται από αναφορές σε πληροφορίες αστυνομικού δελτίου για να στηρίξει την αριστεροφροβική και αντιμεταναστευτική ρητορική της. Επίσης, δείχνει

φιλοβασιλικά στοιχεία, κάτι που κάνει κι ο Μπογδάνος εκφράζοντας επίσης πιο ανοιχτά κριτική προς τη ΝΔ.

Η **κοινότητα Βελόπουλου** έχει ως κεντρικό της μήνυμα την ανεξαρτησία της έναντι της Νέας Δημοκρατίας και την ενωτική προοπτική όλου του εθνικιστικού

χώρου. Παράλληλα, είναι η μόνη που αναφέρεται ρητά στη Ρωσία.

Αντί για ΕΔΕ στον Αστυνομικό, θα πρέπει να αναζητηθούν, ταυτοποιηθούν και οδηγηθούν στον Εισαγγελέα οι αριστεροί τραμπούκοι που πέταξαν πέτρες, μία μολότοφ, φαίνεται στο βίντεο, και αποπειράθηκαν να του ανακόψουν την πορεία με κάδους για να τον λυντσάρουν και να καταστρέψουν το όχημα, δημόσια περιουσία. Όσοι δεν έχουν τσίμπλες αριστερίλας, βλέπουν τι έγινε, (Κρασιδιώτης 17/3/23)

Και φράχτη και τάφρο με κροκόδειλους αν χρειαστεί. Εάν δεν είχαν μπει οι λαθροεισβολείς με τον διακινητή τους, ο 46χρονος πατέρας 2 παιδιών θα ζούσε. Και δεν θα προσπαθούσαν να μπουν, αν ήξεραν πως τους περίμενε εγκλιμασμός μόνο σε κλειστό κέντρο κράτησης σε ερημονήσι ως την απέλαση, (Κρασιδιώτης 16/4/23)

Ο Κωνσταντίνος ήταν Αρχηγός του Κράτους, είναι απόφοιτος των παραγωγικών Σχολών των Ενόπλων Δυνάμεων και Αρχιστράτηγος τους, Ολυμπιονίκης, γιος, εγγονός και δισέγγονος Αρχηγών του Ελληνικού Κράτους και Αρχιστρατήγων. Ευχόμαστε καλή ανάρρωση. Τα κακοήθη σχόλια ανήκουν σε κανίβαλους, (Κρασιδιώτης 7/1/23)

Τέως αρχηγός κράτους κηδεύεται ως αρχηγός κράτους. Έχουν κηδευθεί δημοσία δαπάνη και με τιμές ο Φλωράκης, ο Βαφειάδης, ο Γλέζος, ακόμα κι ο Βλάσης Μπονάτσος. Η μικροπρεπής απόφαση μας κυβέρνησης δεν τιμά την Ελλάδα, ούτε τη ΝΔ. Ψηφίσαμε κεντροδεξιά κι μας μας κυβερνά η αριστερά, (Μπογδάνος 11/1/23)

Επί 4 χρόνια έριχναν λάσπη ότι θα συγκυβερνήσουμε με τη #νδ και μας "ενοχοποιούσαν" για πράγματα που δεν κάναμε! Τώρα που αποδείξαμε ότι δεν ανεχόμαστε ούτε σκίες, πάλι βρίζουν και χαίρονται! ΕΙΜΑΣΤΕ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΕ ΌΛΟΥΣ! ΠΙΑ ΤΗΝ ΔΙΚΗΜΑΣ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΧΩΡΑΜΕ! #βελοπουλος #Εκλογες_21_Μαιου, (Βελόπουλος 23/4/23)

ΕΘΝΙΚΟ ΣΑΛΠΙΣΜΑ ΈΚΚΛΗΣΗ ΣΕ ΌΛΟΥΣ τους ΈΛΛΗΝΕΣ: Η ΈΝΩΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΝΑΙ Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΕ ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΈΡΧΟΝΤΑΙ! Κάθε ψήφος σε μικρό κόμμα εκτός Βουλής, είναι ψήφος στη Νέα Δημοκρατία! Εθνική αντιπολίτευση τώρα! Ένωση των πατριωτικών δυνάμεων για να γιγαντωθούν οι Έλληνες! #βελοπουλος #εκλογες2023, (Βελόπουλος 26/5/23)

Βρώμικο χτύπημα της Ε.Ε. εις βάρος και της ελληνικής ναυτιλίας! Μετά τις νέες μεταρρυθμίσεις της Ε.Ε. που έρχονται εναντίον Ρωσίας, έρχεται νέα απαγόρευση σε "κυραγίσιες" φορτίου σε άλλα πλοία ενόψει προσέγγισης σε ευρωπαϊκό λιμάνι. Στο 11ο πακέτο εντάσσονται, επίσης και πλοία τα οποία μεταφέρουν διάφορα αγαθά! ΣΤΗ ΣΩΣΤΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Ο κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ ΚΑΙ ΑΣ ΠΕΙΝΑΣΟΥΜΕ; #Βελοπουλος #εκλογες_2023_debate, (Βελόπουλος 12/5/23)

Η **κοινότητα Εμφιετζόγλου** επιτίθεται εντατικά σε ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ σε σχέση με τα «εθνικά θέματα» όπως το Κυπριακό, η Θράκη και οι σχέσεις με την Τουρκία και καλεί επίσης σε ένωση του εθνικιστικού

χώρου. Μια χαρακτηριστική θεματική είναι η κριτική των καρτέλ, και δη αυτού των κατασκευών, τομέας στον οποίο δραστηριοποιήθηκε ο Πρόδρομος Εμφιετζόγλου.

ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ: ΘΑ ΠΟΥΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ; Έχεις δεχθεί στους Τούρκους-Αμερικάνους 1) Ότι δεν θα επεκτείνεις τα χωρικά ύδατα όχι στα 12 νμ αλλά ούτε σε 7 2) Αφοπλισμό σταδιακά των Ελληνικών νησιών 3) Συμφωνία για αποχή από ασκήσεις στο Αιγαίο 4) Θα δεχθείς συνεκμετάλλευση των υδροκων μας. ΘΑ ΠΟΥΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, (Εμφιετζόγλου 26/3/23)

Ο ΤΣΙΠΡΑΣ ΚΑΙ ΟΙ («ΠΡΕΣΠΕΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ») Δεν φθάνει που πούλησε τη Μακεδονία, ο αγράμματος Πολιτικός Μηχανικός!!! Κος Τσίπρας, αλλά τώρα φιλοδοξεί να πουλήσει και το Αιγαίο - και τα νησιά του. Φαίνεται (βλέπε Ντόρα- Φίλη) ότι υπάρχει μια κρυφή; συμφωνία Μητσοτάκη-Τσίπρα να πουλήσουν ό,τι ΑΠΕΜΕΙΝΕ. Η Πατριωτική Ένωση ΔΕΝ ΘΑ ΤΟΥΣ ΑΦΗΣΕΙ. ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΛΑΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ-ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ, (Εμφιετζόγλου 23/4/23)

Ο ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ, Ο ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΡΤΕΛ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ Στο 2ο καρτέλ Δημοσίων Έργων συμμετέχουν οι ΤΕΡΝΑ, ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ, ΑΚΤΩΡ, ΑΒΑΞ, ΙΝΤΡΑΚΑΤ καθώς και οι Μητσοτάκης και Κ.Αχ. Καραμανλής. ΚΛΕΒΟΥΝ ΑΣΥΣΤΟΛΑ. Στην σπάτη και οι Ελλ. Τράπεζες. ΑΥΤΗ ΤΗ ΦΟΡΑ ΘΑ ΠΑΝΕ ΦΥΛΑΚΗ, (Εμφιετζόγλου 2/3/23)

Η **κοινότητα Νατσιού** αναφέρεται πιο συχνά από τους υπόλοιπους σε θρησκευτικά ζητήματα καθώς και στο ζήτημα της υπογεννητικότητας των Ελλήνων. Το κύριο χαρακτηριστικό της είναι ο ήπιος λόγος, χωρίς επιθέσεις σε άλλους πολιτικούς χώρους, το

ενδιαφέρον για ζητήματα όπως η κοινωνική ασφάλιση που απουσιάζουν από τους άλλους σχηματισμούς της ΑΔ. Επίσης, κάτι που τη χαρακτηρίζει είναι η ρητή άρνηση τοποθέτησης στον πολιτικό άξονα αριστερά/δεξιά.

Ειλικρινά, όταν πλησιάζει η γιορτή των Τριών Ιεραρχών, η γιορτή της Παιδείας και των Γραμμάτων, αισθάνομαι άβολα, νιώθω ως δάσκαλος, ακόμη και ντροπή. Χάσμα μέγα χωρίζει το πνεύμα των Πατέρων, μ' αυτό που λέγεται σήμερα νεοελληνική Παιδεία. Τους ονομάζουμε προστάτες μας, όμως τους τιμούμε τόσο, ώστε φροντίσαμε να καταργήσουμε την γιορτή τους και να τους εξοβελίσουμε από τα σχολικά βιβλία. Ένα παλιό μου κείμενο.... (Νατσιός 30/01/23)

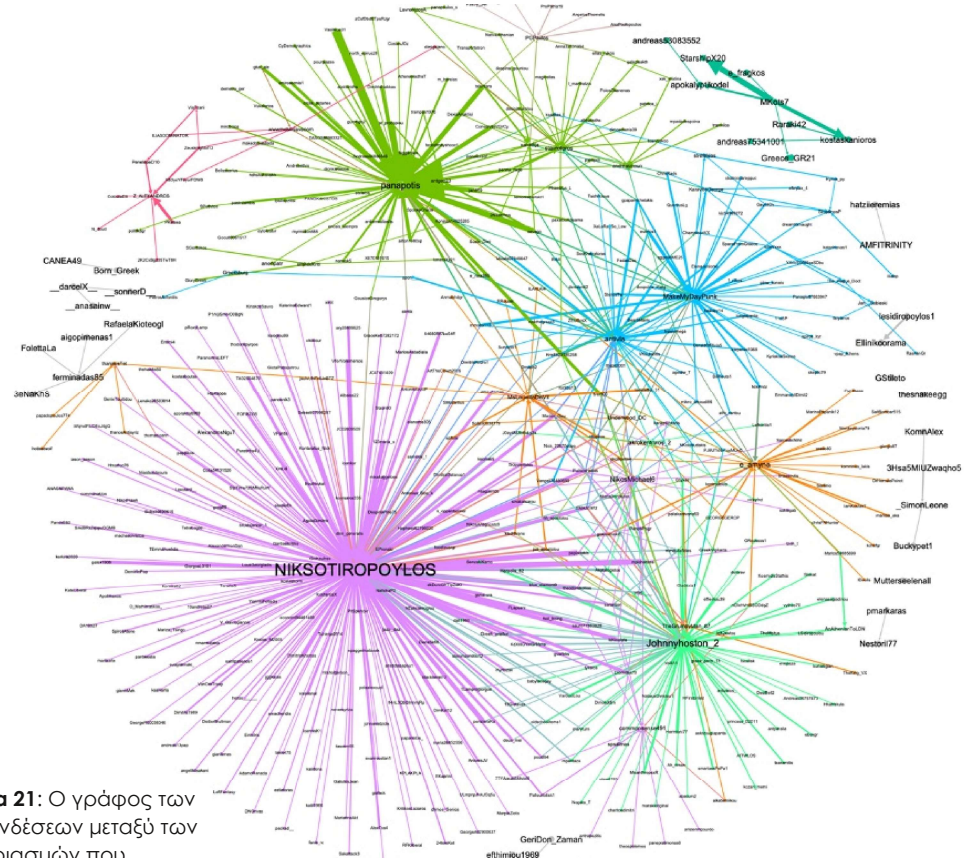
Ανθρώπινη ζωή ιερή! Εθνική Στρατηγική για την Υπεράσπιση των Γεννήσεων. Προστασία της Μητρότητας. Παιδεία που αρμόζει στον Ελληνικό πολιτισμό μας. Διδακτική προτεραιότητα στη χαρά της ενωμένης οικογένειας κατά το αιώνιο πρότυπο «παμπάς-μαμά-παιδιά» #ΝΙΚΗ #εκλογες_2023, (Νατσιός 9/5/23)

Η δημόσια ασφάλιση και παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών υγείας, προσβάσιμων από όλους τους Έλληνες, είναι ένα στρατηγικό ζήτημα ηθικού πολιτισμού, εθνικής συνοχής και κοινωνικής αλληλεγγύης #ΝΙΚΗ #εκλογες_25_Ιουνίου, (Νατσιός 27/5/23) "...η χαρτογράφηση της ΝΙΚΗΣ στο «αριστερό-δεξιό» πολιτικό φάσμα είναι προβληματική γιατί οι αξίες που ασπάζομαστε αγκαλιάζουν κάθε καλοπροαίρετο Έλληνα οποιασδήποτε πρότερης πολιτικής προέλευσης". (Νατσιός 5/5/23)

Το μεταναστευτικό ως προνομιακό πεδίο σύγκρουσης στο Twitter

Ο χώρος της ΑΔ συχνά επικαλείται το μεταναστευτικό ζήτημα προκειμένου να εξάρει την πολιτική του ατζέντα και να προάγει το ρόλο του ως υπερασπιστή των εθνικών ιδανικών. Στην πλατφόρμα του Twitter παρατηρούμε κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της πρακτικής. Στον παρακάτω γράφο φαίνονται τα δίκτυα των λογαριασμών που ανέφεραν τον όρο στη περίοδο της δειγματοληψίας. Η πιο σημαντική παρατήρηση που μπορεί να γίνει είναι ότι οι πρωταγωνιστές της σχετικής συζήτησης είναι μέλη της ΝΔ όπως ο Νίκος Σωτηρόπουλος κι ο Νίκος Μιχαήλ.

Διαφαίνεται λοιπόν εδώ η υιοθέτηση ακροδεξιού λόγου από υποστηρικτές της κυβέρνησης για προφανείς ιδεολογικούς και ψηφοθηρικούς λόγους. Βέβαια, όπως θα δούμε παρακάτω, ο ίδιος όρος χρησιμοποιείται κι από ακροδεξιούς ως μέσο επίθεσης στην κυβέρνηση. Έχουμε, λοιπόν, εδώ ένα φαινόμενο «ανταγωνισμού νομιμοποίησης» στον εθνικιστικό και ακροδεξιό χώρο μεταξύ υποστηρικτών και αντιπάλων της κυβέρνησης.

Εικόνα 21: Ο γράφος των διασυνδέσεων μεταξύ των λογαριασμών που χρησιμοποίησαν τον όρο «λαθρομετανάστης» στο Twitter μεταξύ της 1ης Ιανουαρίου και της 11η Μαΐου 2023.

χρώμα του δέρματος των προσφύγων. Κατ' αυτούς, η Ελλάδα και η Κύπρος δέχονται «δεύτερη μαύρη εισβολή και να είναι σε άμεσο κίνδυνο». Για κάποιους σχολιαστές το χρώμα του δέρματος ενός μετανάστη ή πρόσφυγα είναι αρκετό για να εμπνεύσει μίσος: «η μαύρη είναι κίνδυνος θάνατος για την Κύπρο», «Πολύ μαυρίλα από Μπαγκλαντές έχει πεσει εδώ περα! Άντε μετά να δούμε άσπρη μέρα!». Ένας σχολιαστής σημειώνει: «Βγήκα μια βόλτα μετά από καιρό με μεγάλη μου έκπληξη, νόμιζα ότι ειμουν στην Αφρική όχι στην Κύπρο. Αυτοί είναι πρόσφυγες». Η γενικευτική περιγραφή μιας ολόκληρης ηπείρου ως κάτι το ανεπιθύμητο επεκτείνεται με σχόλια που υποδηλώνουν και ρατσισμό της ελληνικής διασποράς (μετανάστες ή απόγονοι μεταναστών οι ίδιοι): «*Stamateiste tous. Then tous xerete affous tous laous. Tous ehoume etho sto Sydney. Einai arla parasita!!! Einai VTHELES! Vromikoi, PSEFTES, KLEFTES, agnomones, axestoi, amorfotoi, eleeinoi. To mono rou mporoun na feroun einai katastrofi stin Ellatha. Tipote allo!*».

Ένα σημαντικό κομμάτι των σχολίων εκφράζει, επίσης, τα αντι-τουρκικά συναισθήματα των σχολιαστών. Από ειρωνικά σχόλια που παρουσιάζουν την Τουρκία ως ένα ανεπιθύμητο μέρος («*Hey Turks why so many people want to leave your hell hole. Even the economic refugees have had enough. GIVE EUROPE BACK THE MONEY.*»), μέχρι και πιο ξεκάθαρες εκφάνσεις της υπεράσπισης των συνόρων απέναντι σε τουρκικές εισβολές («*Ανατριχίλα εδώ οι Τούρκοι δε θα μπουνε δε θα το επιτρέψουμε!*»), με τα σχόλια να δείχνουν πως το μεταναστευτικό ζήτημα τονώνει αντι-τουρκικά αισθήματα. Επιπλέον, τα αντι-τουρκικά αυτά συναισθήματα συνυφαίνονται με μια γενικότερη εχθρότητα απέναντι στο Ισλάμ και σε ό,τι αυτό αναπαριστά. Έτσι, η μουσουλμανική θρησκεία φαίνεται να είναι στο επίκεντρο της ανησυχίας των σχολιαστών: «*Ευρωπαϊκή ισλαμική ένωση. μας λένε ότι θά μας αντικαταστήσουν με Πακιστανούς και δεν μιλάει κανείς. Θα φέρουν το σαρία με μανδύα δημοκρατίας*». Το Ισλάμ αναπαριστά μία ακόμη εχθρική δύναμη, η οποία, σύμφωνα με τους σχολιαστές, είτε θα πρέπει να αφανιστεί είτε θα αφανιστεί εκείνη το ελληνικό στοιχείο: «*καθαρισμα κανονικα με τη μια τα*

μουσουλμανικα». Εδώ εμφανίζονται επίσης σχετικές θεωρίες συνωμοσίας: «*η γκετοποίηση σε όλες τις χώρες γίνεται με εντολές το Παγκόσμιου Ισλαμικού Συμβουλίου που θέλει Ισλαμικούς θύλακες στις πόλεις που δεν θα ελέγχονται από τις τοπικές αρχές (π.χ. Σουηδία, Γαλλία)*», «*Τα μουσουλμανικά λόμπι και τα ταμιά του Κατάρ εκμεταλλεύονται την απληστία των κουμμουνιστικών απαρχαιωμένων κομμάτων που παρέμειναν πιστοί στη χορήγηση φθορίου στα μέλη τους για ευνόητους λόγους*». Στη φαντασία των σχολιαστών, υπάρχουν μεγαλύτερες δυνάμεις που κινούν τα νήματα και έτσι μόνο οι ίδιοι και επίλεκτοι αντιπρόσωποί τους κατέχουν την αλήθεια.

Στην προσπάθεια τους για αναζήτηση εναλλακτικών πηγών πληροφόρησης, οι χρήστες καταλήγουν στην απαξίωση των κυρίαρχων ΜΜΕ και στην επιλογή διαφορετικών τρόπων ενημέρωσης. Πιο συγκεκριμένα, ένας χρήστης εικάζει πως τα μέσα ενημέρωσης καλύπτουν «*τα ekatontades alla egglimata apo lathrometanastes*». Ένας άλλος εξηγεί πως «*βγάζουν λεφτά από τους παθάνομους λαθρομυσοσυλλμαίνους και θα κάνουν τα πάντα για να συνεχιστεί αυτό τους το κέρδος*». Άλλοι ανοίγουν συζητήσεις για τον παραπλανητικό ρόλο των μέσων ενημέρωσης στις εκλογές του 2023: «*Μήν βλέπεις τηλεόραση με τό ψεύτικα ποσοστά που τού δίνουν του Κουλη*». Το τελευταίο σχόλιο μας παραπέμπει στη διάχυτη αντισυμβατική και αντικυβερνητική ρητορική που παρατηρούμε στα σχόλια, η οποία καταλαμβάνει μεγάλο ποσοστό της συζήτησης στα βίντεο που συλλέξαμε. Οι βουλευτές είναι «*διεφθαρμένοι, πουλημένοι, προδότες πολιτικάντηδες*» και ο πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης κατηγορείται για χρηματοθηρία («*Ο ΚΟΥΛΙΣ VGAZEI TRELO HRIMATI*»), μέσω αντισημιτικών χαρακτηρισμών όπως «*Ο Εβραϊός μητσοτακης*». Πολλοί σχολιαστές εκφράζουν τις υποψίες τους ότι ο πρωθυπουργός καταχράται τη θέση του προς όφελος δικού του και των ομοίων του, κερδίζοντας έτσι τον τίτλο «*Μητζοτάκης*».

Όποιος στηρίζει τα μεγάλα κόμματα γίνεται στόχος ειρωνείας και κοροϊδίας («*Γλυψε τον κουλη και τον τσιπρα εσυ*»), ενώ εμφανίζεται επίσης η σύνθεση του ονόματος του αρχηγού της αντιπολίτευσης Α. Τσίπρα με αυτό του πρωθυπουργού: («*Ζίγουρα όχι για μητσοτσιπρα*») ταυτίζοντας τα δύο αυτά πρόσωπα. Επομένως, αν οι μετανάστες αντιπροσωπεύουν τον εξωτερικό εχθρό, οι δημοσιογράφοι και οι πολιτικοί αντιπροσωπεύουν έναν εσωτερικό εχθρό: «*και μετά λένε ότι ο εχθρός είναι εκτός συνόρων. αυτός είναι ο εχθρός της πατρίδος μας και λέγονται πολιτικοί*».

Σε ένα τέτοιο κλίμα, όπου ο κίνδυνος μοιάζει να караδοκεί και στις δύο πλευρές των συνόρων, δύο φιγούρες εμφανίζονται να έχουν κερδίσει την εμπιστοσύνη των σχολιαστών, ο Η. Κασιδιάρης και ο Ν. Σφακιανάκης, καθώς τα ονόματά τους εμφανίζονται στα σχόλια πολύ συχνά με θετικό τόνο. Από τη μία πλευρά, ο Η. Κασιδιάρης αντιπροσωπεύει για πολλούς σχολιαστές μια «*γροθιά στο κατεστημένο*» και ένα «*ελληνικό*» όραμα, για ένα ξενοφοβικό κράτος που ασπάζεται συντηρητικές αρχές εμπνευσμένες από ένα ένδοξο, σύμφωνα με τους σχολιαστές, παρελθόν: «*Η λύση για όλα τα εθνικά θέματα και την ευημερία της χώρας είναι το ΕΘΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΗΝΕΣ του ΗΛΙΑ ΚΑΣΙΔΙΑΡΗ!*», «*Μόνο Κασιδιάρης!!! ΕΘΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΗΝΕΣ. Να ξεβρωμίσει αυτός ο τόπος που λέγεται ΕΛΛΑΣ*». Οι χρήστες καλούν και άλλους να στηρίξουν το κόμμα του: «*Ηλίας Κασιδιάρης δαγκωτό!*», «*ΟΛΟΙ ΨΥΦΟ ΣΤΟΝ ΗΛΙΑ*». Για άλλους σχολιαστές, η εκλογή του Η. Κασιδιάρη ανάγεται σε ζήτημα εθνικής και προσωπικής επιβίωσης, καθώς αναμένουν τον Κασιδιάρη στη Βουλή ως σωτήρα: «*Ολοι στο Εθνικο κομμα ΕΛΛΗΝΕΣ γα να σωσουμε την Ελλάδα μας Ηλια Κασηδιαρη μηπως σοθουμε*», «*Χρειάζεται να βγει ο Ηλίας αλλιώς η Ελλάδα θα πεθάνει*». Τέλος, είναι σημαντικό ότι οι σχολιαστές εκφράζουν οικειότητα με τον Κασιδιάρη, αποκαλώντας τον με το μικρό του όνομα επανειλημμένα: «*προσεχετε τον ηλια την υγεια του*».

Αντίστοιχη είναι η αντιμετώπιση του Ν. Σφακιανάκη, ο οποίος στο παρελθόν έχει εκ-

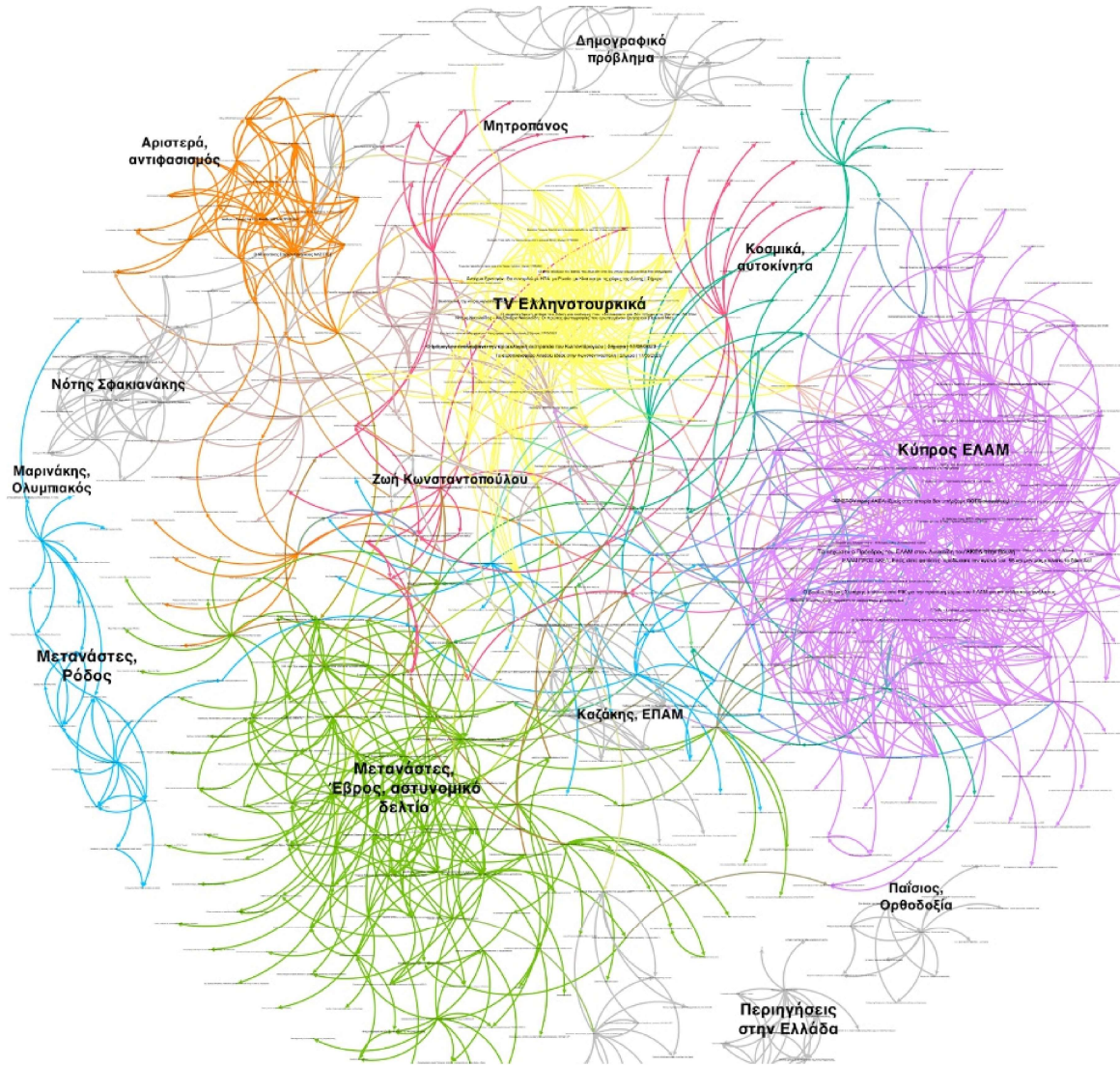
φράσει εθνικιστικές και ρατσιστικές απόψεις, καθώς επίσης και ανοιχτή στήριξη προς την Χρυσή Αυγή. Το όνομά του εμφανίζεται συχνά στα σχόλια, μαζί με αυτό του Κασιδιάρη, ως υπόδειγμα πατριωτισμού: «*Αληθινή πατριώτες, Νότης, Χίος, Ηλίας, Γιαννακόπουλους!!!!*», «*Εύγε Νότη Σφακιανάκη Εσυ και ο Ηλίας Κασιδιάρης Και Στέφανος Χίος Τρεις Πατριώτες μεγάλου Βεληνεκούς*». Αν και κάποιοι χρήστες εύχονται να δουν το Σφακιανάκη ως πολιτικό («*Ο Νοτης για πρωθυπουργός,τελος!!!!!!!!!!!!*»), τα περισσότερα σχόλια συγκεντρώνονται σε επιμέρους σημεία: στον ανδρισμό του και στον τρόπο με τον οποίο προβάλλει την ελληνικότητα. Οι σχολιαστές τον μυθοποιούν και τον εξιδανικεύουν για την πυγμή του σε μία πατριαρχική βάση, όπου ο φαλλός είναι σύμβολο εξουσίας και δύναμης: «*Νοτη έχεις πολλα κιλα μπαλες μεσα στο παντελονι σου...*».

Σε δεύτερη φάση θελήσαμε να χαρτογραφήσουμε τα προτεινόμενα βίντεο με βάση το ίδιο αρχικό δείγμα. Γνωρίζουμε ότι ο αλγόριθμος του YouTube προτείνει σχετικά βίντεο στον κάθε χρήστη με βασικό σκοπό να τον κρατήσει στην πλατφόρμα όσο περισσότερο γίνεται. Εκτός από στοιχεία προσωποποίησης που έχουν να κάνουν με τις προτιμήσεις και τις συνήθειες του κάθε χρήστη ξεχωριστά, ο αλγόριθμος χρησιμοποιεί συνολικά στατιστικά για τις συνδέσεις μεταξύ βίντεο που κάνει ένας μεγάλος αριθμός χρηστών κατά τη διάρκεια της πλοήγησης [12]. Έτσι, το αποτέλεσμα των συνδέσεων σε ένα δίκτυο από βίντεο αντιστοιχεί κατά κάποιο τρόπο στο πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται ο λόγος της ΑΔ.

12. Yesilada, M., & Lewandowsky, S. (2022). Systematic review: YouTube recommendations and problematic content. *Internet policy review*, 11(1), 1-22.

Ο συγκεκριμένος γράφος αντικατοπτρίζει τα αποτελέσματα από το δεύτερο σκέλος της μεθοδολογίας μας για το YouTube. Με την πρώτη ματιά, μπορούμε ήδη να παρατηρήσουμε μερικούς από τους βασικούς συντελεστές που προέκυψαν από την προηγούμενη ανάλυση των σχολίων μας. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούμε έναν ιστό από βίντεο που σχετίζονται με τον Ν. Σφακιανάκη. Αυτός ο ιστός δεν περιλαμβάνει μόνο βίντεο με θέμα το πολιτικό περιεχόμενο, αλλά και μια σειρά μουσικών βίντεο και ζωντανών εμφανίσεων του καλλιτέχνη. Ως αποτέλεσμα, το γράφημα υποδηλώνει ότι οι χρήστες του YouTube που αναζητούν τη μουσική του καλλιτέχνη μπορούν να οδηγηθούν, μέσω του αλγόριθμου συστάσεων, σε αντιμεταναστευτική ρητορική και φασιστικό πολιτικό περιεχόμενο και αντίστροφα.

Επιπλέον, το γράφημα μας προσφέρει μια τοπολογική προσέγγιση του περιεχομένου που σχολίασαμε προηγουμένως. Εδώ, παρατηρούμε ότι ένας μεγάλος αριθμός βίντεο που σχετίζονται με αντιμεταναστευτική ρητορική συνδέεται με τον πολιτικό λόγο στην Κύπρο και, πιο συγκεκριμένα, πηγάζει από το ακροδεξιό πολιτικό κόμμα ΕΛΑΜ και τους υποστηρικτές του. Αυτή η ρητορική συνδέεται και ενισχύει τον αντιμεταναστευτικό λόγο και τις προκαταλήψεις εντός των ελληνικών συνόρων. Παρατηρούμε, επίσης, μια πληθώρα βίντεο που συνδέονται με τις συνοριακές περιοχές, τόσο τις θαλάσσιες όσο και τις χερσαίες (π.χ. Έβρος, Ρόδος). Πολλά από τα βίντεο περιγράφουν λεπτομερώς τις μετακινήσεις των μεταναστών και των προσφύγων. Νωρίτερα, επισημάναμε τη δυσπιστία των σχολιαστών απέναντι στα παραδοσιακά ΜΜΕ. Η σύνδεση αυτή αποκαλύπτει ότι οι χρήστες χρησιμοποιούν το YouTube ώστε να ενημερώνονται συστηματικά με βάση την ειδησεογραφία για τις μετακινήσεις των μεταναστευτικών πληθυσμών με ένα τρόπο που παραπέμπει σε επιτήρηση και παρακολούθηση.

Εικόνα 24: Ο γράφος των διασυνδέσεων μεταξύ των βίντεο του δείγματος και αυτών που προτείνονται από τον αλγόριθμο του YouTube

Γύρω από τον τίτλο «Δημογραφικό Πρόβλημα» εντοπίζουμε μια σειρά από βίντεο σχετικά με τα θέματα της υπογεννητικότητας στην Ελλάδα. Η ομάδα αυτών των βίντεο είναι επίσης σχετική με το ζήτημα της «αντικατάστασης» που αναφέρθηκε πριν και τον φόβο των σχολιαστών πως οι «λαθραίοι» μετανάστες έρχονται να «σπιλώσουν τον ελληνισμό» και να αντικαταστήσουν το ελληνικό έθνος και την ελληνική φυλή, εκμεταλλευόμενοι την αδυναμία του γηγενούς πληθυσμού. Στον γράφο εντοπίζονται, επίσης, μη πολιτικές θεματικές όπως η μουσική, η τηλεόραση, το ποδόσφαιρο και τα αυτοκίνητα. Ποδοσφαιρικές ομάδες, τηλεπερσόνες και λαϊκοί τραγουδιστές λειτουργούν ως συνδετικοί κρίκοι ανάμεσα σε ένα συγκεκριμένο σύστημα πολιτισμικών αξιών και την ιδεολογία της ΑΔ. Αυτά τα κέντρα ενδιαφέροντος είναι κωδικοποιημένα στην ελληνική κουλτούρα κατά βάση ως «ανδρική», γεγονός που υποδηλώνει μια ισχυρή σύνδεση μεταξύ της ακροδεξιάς αισθητικής και μιας πατριαρχικής ιδεολογίας. Ενώ δεν ερευνήσαμε συστηματικά το φύλο των σχολιαστών, η μεγάλη πλειοψηφία διατηρεί λογαριασμούς με ελληνικά, ανδρικά ονόματα που προβάλλουν τον Κασιδιάρη, τον Σφακιανάκη ή ακόμη και το Β. Πούτιν ως είδωλα αρρενωπότητας που διαθέτουν την ικανότητα να προστατεύσουν τον Ελληνισμό και την Ορθοδοξία από επικίνδυνους εισβολείς. Τέλος, στο σύνολο των σχολίων που αναλύσαμε παρατηρήθηκε μεγάλος αριθμός ορθογραφικών και συντακτικών λαθών, εκτεταμένη χρήση greeklish αλλά και δείγματα καθαρεύουσας. Αυτά τα χαρακτηριστικά υποδηλώνουν άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, δυσκολία στη γραπτή έκφραση σε συνδυασμό με ψήγματα αρχαιοπρέπειας.

Focus στην υπόθεση Κασιδιάρη

Σε αυτό το σημείο της έρευνας κρίθηκε σκόπιμη η εξέταση μιας μελέτης περιπτώσεων, με την εστίαση να δίδεται στην ψηφιακή παρουσία του Εθνικού Κόμματος Έλληνες. Το τελευταίο διάστημα απέκτησε μεγάλη ορατότητα τόσο στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης όσο και στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης η υπόθεση της συμμετοχής ή μη στις εκλογές του κόμματος Έλληνες, υπό τον Ηλία Κασιδιάρη. Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας κατέθεσε μέσα σε διάστημα λίγων μηνών τρεις τροπολογίες, με στόχο να εμποδίσει τη συμμετοχή του καταδικασμένου πρωτοδικώς στελέχους της ακροδεξιάς, σε δεκατρία χρόνια κάθειρξης για διεύθυνση εγκληματικής οργάνωσης, ο οποίος μάλιστα αυτή την περίοδο εκτίει ποινή φυλάκισης. Εντύπωση προκαλεί και ερωτήματα εγείρει η ανεμπόδιστη παρουσία του σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης αλλά και οι πολιτικές τοποθετήσεις του στην πλατφόρμα του YouTube μέσα από το σωφρονιστικό ίδρυμα στο οποίο βρίσκεται.

Ο λογαριασμός του Ηλία Κασιδιάρη διεγράφη στην πλατφόρμα του Facebook το 2013 με την αιτιολογία της δημοσίευσης «ακατάλληλου περιεχομένου, ρητορικής και συμβόλων μίσους», τα οποία αντίκεινται στους όρους χρήσης του εν λόγω μέσου, σύμφωνα με το ρεπορτάζ της συγκεκριμένης περιόδου. Ωστόσο, σε άλλες πλατφόρμες, όπως Twitter και

Youtube, ο Ηλίας Κασιδιάρης εμφανίζεται ανεμπόδιστα. Ειδικότερα, στο Twitter ο λογαριασμός του δημιουργήθηκε τον Μάρτιο του 2012 και αριθμεί 42.900 ακολούθους, ενώ παράλληλα στο Youtube ξεκίνησε να δραστηριοποιείται στις 10 Ιουνίου του 2012 και καταγράφει 138.000 συνδρομητές. Αυτή η συστηματική και ανεξέλεγκτη χρήση των ΜΚΔ φέρνει στην επιφάνεια την αντιφατική στάση των τεχνολογικών κολοσσών, οι οποίοι αφενός καταδικάζουν τη διασπορά λόγου μίσους και επαίρονται πως την ελέγχουν, αφετέρου εμφανίζουν μια πολιτική ανοχής στο βωμό του κέρδους που αποφέρουν οι μαζικές διαδράσεις των χρηστών με βάση τέτοιο περιεχόμενο. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως ο Ηλίας Κασιδιάρης και το Εθνικό Κόμμα Έλληνες έχουν μια στρατηγική διαμεσικότητας. Με άλλα λόγια, παραπέμπουν σε διάφορα κανάλια επικοινωνίας, από την ιστοσελίδα σε σελίδα στο Viber, στο Youtube, στο Twitter και το ανάποδο. Φαίνεται πως την τελευταία περίοδο υπάρχει μια στρατηγική μετακίνησης σε κρυπτογραφημένες (end-to-end-encrypted) πλατφόρμες επικοινωνίας, ώστε να αποφεύγεται ο έλεγχος του περιεχομένου που διαχέουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Telegram, στο οποίο μάλιστα στις 2 Απριλίου το 2021 ο Ηλίας Κασιδιάρης απηύθυνε κάλεσμα με ηχητικό μήνυμα για την απρόσκοπτη επικοινωνία με τους υποστηρικτές του.

«Είμαι ο Ηλίας Κασιδιάρης. Σε καλώ να εγγραφείς και να συμμετέχεις κι εσύ στη νέα διαδικτυακή μας ομάδα μέσω της εφαρμογής Telegram. Δεν έχεις παρά να πατήσεις το πλήκτρο join. Το Facebook και άλλα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μας έχουν αποκλείσει με εντελώς παράνομο τρόπο για αυτό το λόγο κάνουμε αυτή την προσπάθεια και μέσω του Telegram θα έχεις συνεχείς ενημερώσεις για όλες τις πολιτικές εξελίξεις, για όλα τα εθνικά θέματα και τις δραστηριότητες των Ελλήνων, του νέου Εθνικού μας κόμματος».

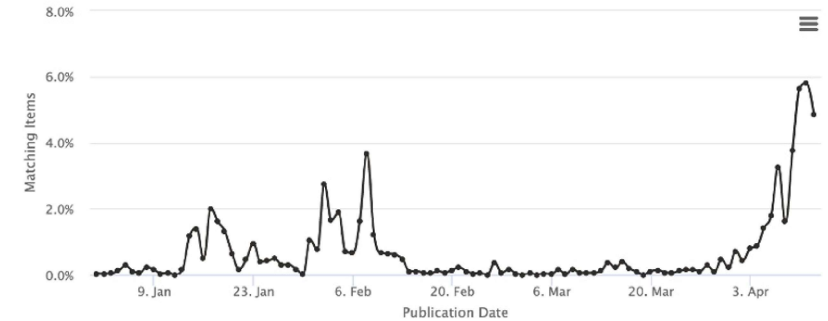
Ηχητικό μήνυμα Κασιδιάρη στην ομάδα στο Telegram (02/04/2021).

Σε αυτό το σημείο διερευνούμε την παρουσία του στον ψηφιακό χώρο, ειδικότερα στη διαδικτυακή ειδησεογραφία και στο Twitter. Τέλος, διερευνώνται τα κεντρικά αφηγήματα που κατασκευάζουν και οι στρατηγικές λόγου που επιλέγουν.

Ειδησεογραφική κάλυψη του ζητήματος

Όπως αποτυπώνεται στο παρακάτω γράφημα, οι αναφορές της ψηφιακής ειδησεογραφίας στο εν λόγω ζήτημα παρουσίασαν σημαντική αύξηση σε δύο σημεία. Αφενός κατά το διάστημα από 5 έως 8 Φεβρουαρίου και αφετέρου από 5

έως 11 Απριλίου, όπου η δημόσια συζήτηση στράφηκε στη σχετικές τροπολογίες-ρύθμιση που εισήγαγε η κυβέρνηση.

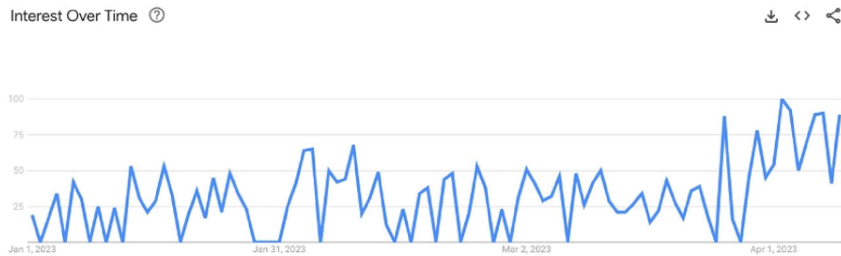
Εικόνα 25: Η ειδησεογραφική κάλυψη της υπόθεσης Κασιδιάρη. (πηγή: Media Cloud)

N/N	media_name	References
1	protothema.gr	394
2	topontiki.gr	271
3	parapolitika.gr	213
4	Real News	201
5	eleftherostypos.gr	168
6	tanea	135
7	ethnos	130
8	tovima.gr	123
9	News It	119
10	Arxivo Archives - Karfitsa.gr	119
11	STAR PRESS	113
12	makthes	112
13	News Bomb - Greece (Modern Greek (1453-))	110
14	Peloponnisos	107
15	Reporter - Greece	99
16	Makeleio.gr – Το Site των μεγάλων αποκαλύψεων!	97
17	documentonews.gr	94
18	Mega	82
19	naftemporiki.gr	69
20	ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ Πρωτοσέλιδα	67

Εικόνα 26: Τα ειδησεογραφικά μέσα με τις περισσότερες σχετικές αναφορές.

Στο ίδιο μήκος κύματος μοιάζει να κινήθηκε το ενδιαφέρον των χρηστών του διαδικτύου, όπως αυτό εμφανίζεται

με τις σχετικές αναζητήσεις στη δημοφιλέστερη διαδικτυακή μηχανή αναζήτησης (Google).

Εικόνα 27: Οι αναζητήσεις των χρηστών που περιέχουν τη λέξη «Κασιδιάρης».

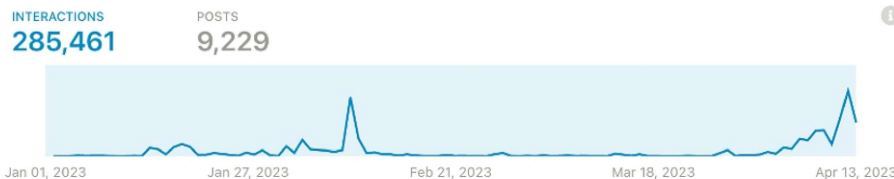
Σχετιζόμενες αναζητήσεις
ηλιασ κασιδιάρησ
κομμα κασιδιάρησ
κασιδιάρησ νεα
κασιδιάρησ εκλογέσ
κασιδιάρησ
δημοσκοπήση
ελληνεσ για την πατριδα
κασιδιάρησ twitter
κασιδιάρησ φυλακή
εθνικο κομμα ελληνεσ
χρυση αυγη
κομμα κασιδιάρη
ηλιασ κασιδιάρησ νεα

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι λεξικές συνάψεις που επιλέγουν οι χρήστες για να εξειδικεύσουν τις αναζητήσεις τους. Φαίνεται πως δίνεται έμφαση στην αναζήτηση περαιτέρω πληροφοριών σχετικά με το κόμμα Κασιδιάρη και τις εξελίξεις που συνδέονται με αυτό.

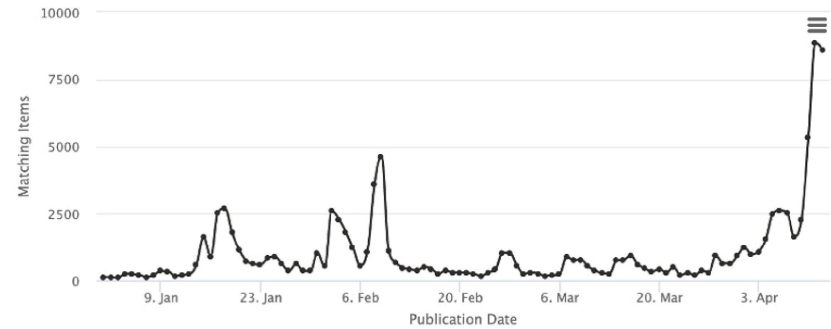
Εικόνα 28: Οι αναζητήσεις των χρηστών σχετιζόμενες με τον όρο «Κασιδιάρης».

Αντίστοιχη ψηφιακή εμφάνιση του ζητήματος συναντάμε και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, στα οποία η

συζήτηση εντάθηκε σημαντικά σε αυτά τα χρονικά διαστήματα.

Εικόνα 29: Η εξέλιξη χρήσης του όρου «Κασιδιάρης» σε δημόσιες ομάδες, σελίδες και επιβεβαιωμένων προφίλ στο Facebook από 01/01/23 έως 12/04/23. (πηγή: Crowdtangle)

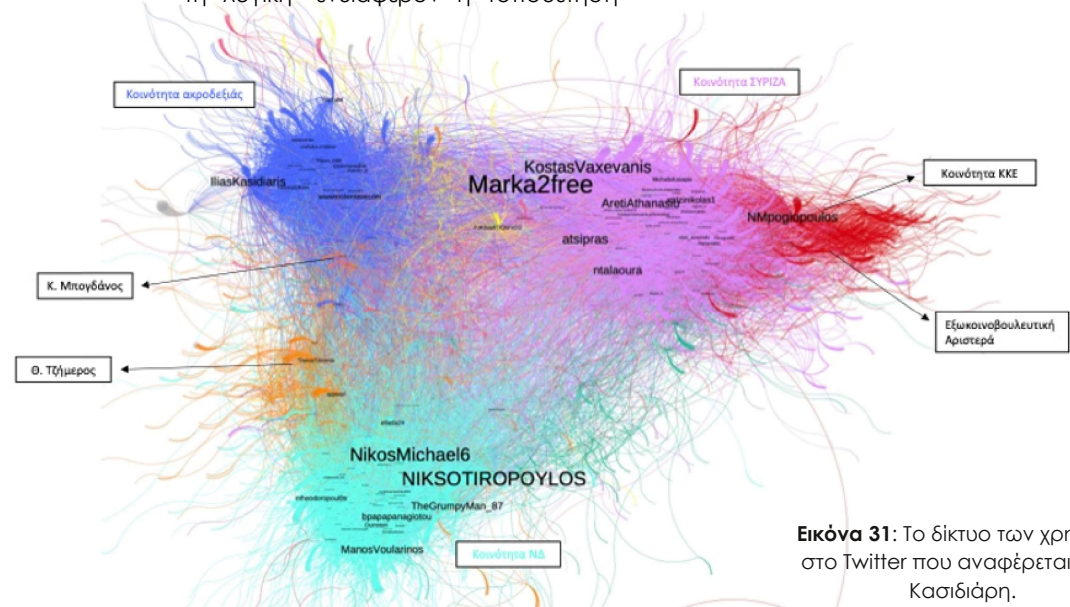

Εικόνα 30: Η εξέλιξη της χρήσης όρου Κασιδιάρης στο Twitter από 01/01/23 έως 12/04/23. (πηγή: MediaCloud)

Για την παρούσα έρευνα συλλέχθηκαν 66,859 tweets που περιείχαν τον όρο «Κασιδιάρης» κατά το χρονικό διάστημα 01/01/23 – 12/04/23. Ο παρακάτω γράφος (Εικόνα 31) αποτυπώνει το δίκτυο των αναφορών (mentions) μεταξύ των χρηστών του Twitter. Η τοπολογία του γράφου έχει να κάνει με το βαθμό της αλληλεπίδρασης των χρηστών. Η ταξινόμηση τους σε κοινότητες καταδεικνύει την πολιτική τους ομοφιλία και παρουσιάζει -σε αυτή τη λογική- ενδιαφέρον η τοποθέτησή

τους μέσα στο δίκτυο.

Η συζήτηση στο Twitter παρουσιάζει μεγάλη πόλωση, καθώς διαμορφώνονται τρεις διακριτές κοινότητες χρηστών. Παρατηρούμε πως κατά τη συζήτηση για την υπόθεση Κασιδιάρη οι τρεις κεντρικές κοινότητες των χρηστών του Twitter κατανέμονται σε αυτές της ΑΔ, της αριστεράς και της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας.

Εικόνα 31: Το δίκτυο των χρηστών στο Twitter που αναφέρεται στον Κασιδιάρη.

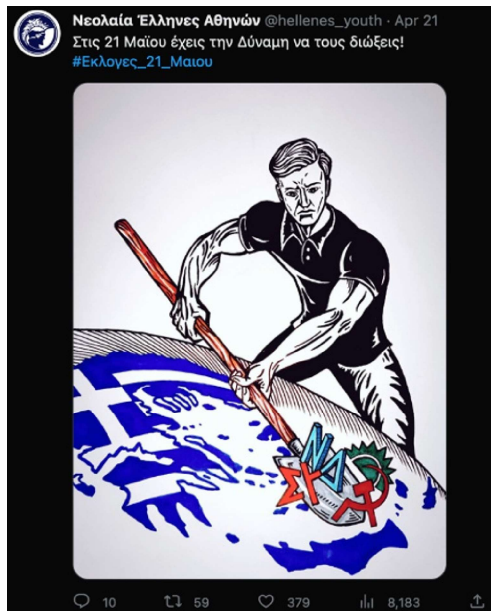
Αποκωδικοποιώντας το λόγο σχετικά με το κόμμα Κασσιδιάρη: οικοδομώντας ένα γλωσσικό κατεστημένο

Η κοινότητα των χρηστών που υποστηρίζουν το κόμμα Κασσιδιάρη συχνά χρησιμοποιεί λέξεις κλειδιά για να καταστήσει σαφή την πολιτική της τοποθέτηση. Οι συγκεκριμένες λέξεις απηχούν τον πυρήνα του αφηγήματος γύρω από τον οποίο διατυπώνονται οι θέσεις του κόμματος σε κάθε ευκαιρία. Πρόκειται για λέξεις που συχνά χρησιμοποιούνται ως hashtags είτε ως κεντρικές έννοιες στο λόγο της ΑΔ.

- Αρχαιοπρεπές λεξιλόγιο και απόπειρα για μυθοποίηση μιας ιδανικής αρχαίας Ελλάδας (δικτατορίσκος, εθνικός ολετήρας, υποκλοπέας Μητσοτάκης, εισαγγελέας ανδρείκελο)
- Εθνικό αφήγημα (Εθνοπροδότες, εθνομηδενιστές, Ανθέλληνες, Εθνεγερσία)
- Επιτηδευμένα λάθη με στόχο τη στηλίτευση των πολιτικά αντίπαλων ιδεολογιών (μπολουπολιτισμός)
- Ειρωνικές τοποθετήσεις με τη χρήση ουδετέρου γένους και μειωτικών χαρακτηρισμών σχετικά με το προσφυγικό ζήτημα.

Γίνεται αναφορά στους πρόσφυγες ως μια εξωτερική πολεμική απειλή και επίκληση στη θεωρία της Μεγάλης αντικατάστασης των πληθυσμών της Ευρώπης από τους μετανάστες (ασυνόδευτα, ανήλικα, ισλαμοεπικισμένες χώρες, μαζικής εισβολή και εποικισμός, αντικατάσταση πληθυσμών)

Εν γένει παρατηρείται από τη συγκεκριμένη κοινότητα χρηστών η αυτοπαρουσίαση ως αντισυστημικός πόλος με τη γενικευτική ετεροπαρουσίαση όλων των υπόλοιπων κομμάτων ως ένα ενιαίο ομογενοποιημένο συστημικό όλον και τοποθέτηση απέναντι τους ως ένα διαφοροποιημένο αντισυστημικό μέρος.

Εικόνα 32:
Εικόνα που συμπυκνώνει το αφήγημα του κόμματος Έλληνες

Η κατασκευή του ηγέτη

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η πλαisiώση γύρω από το πρόσωπο του αρχηγού του κόμματος Ηλία Κασσιδιάρη. Ενδεικτικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα όπου εμφανίζεται η πρακτική λόγου της μυθοποίησης με την ηρωοποίηση και

εξιδανίκευση του Κασσιδιάρη, καθώς παρουσιάζεται ως «αγωνιστής» για τα εθνικά ιδανικά απέναντι σε ένα σαθρό πολιτικό σύστημα.

«Διώκουν λυσσαλέα τον μοναδικό θύλακα αντίστασης στα ανθελληνικά σχέδια τους».

«Τους τσακίζει τα "κόκκαλα" με την υπέροχη γλώσσα που χρησιμοποιεί». «ΦΟΒΟΥΝΤΑΙ ΤΡΕΜΟΥΝ ΟΙ ΠΟΥΛΗΜΕΝΟΙ ΡΟΥΦΙΑΝΟΙ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΗΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ ΜΑΣ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΙΚΩΝ ΒΟΘΡΟΚΑΝΑΛΩΝ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΞΑΠΑΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ !»

«Προς άπλυτους, στηρίζω Κασσιδιάρη γιατί αγαπάει ότι σας πονάει, πατρίδα θρησκεία οικογένεια, θέλουμε την Ελλάδα δυνατή οικονομικά με Έλληνες, όχι εξασθλωμένη οικονομικά με φθηνά εργατικά χέρια λαθρομεταναστών, όχι στην αντικατάσταση πληθυσμού, όχι στον βιολογικό αφανισμό των Ελλήνων».

Περιγραφή του «συστήματος» και κατασκευή της «αντισυστημικότητας»

Μια πάγια πρακτική του συγκεκριμένου πολιτικού χώρου είναι η αυτοπαρουσίασή του ως «αντισυστημική δύναμη». Η πολιτική δράση εννοιολογείται ως «μάχη» σε μία βάση όπου σκιαγραφείται η διχοτόμηση «εμείς»

απέναντι στους «άλλους». Μάλιστα, αναδύεται ένα αφήγημα «τιμωρίας» απέναντι στο διεφθαρμένο σύστημα, το οποίο περιγράφεται πως αξίζει και πρέπει να τιμωρηθεί.

«Κατάλαβαν ότι ερχόμαστε για να τιμωρήσουμε το διεφθαρμένο σύστημα».

«Διότι ο μοναδικός καημός της νδ και του σύριζα και γενικά ολοκληρου του διεφθαρμένου ανθελληνικού τόξου είναι πως θα κόψουν τον κασιδιάρη από τις εκλογές».

«Δεν ψηφίζουμε απλά, ΤΙΜΩΡΟΥΜΕ».

«Δεν λέγεται κόμμα #Κασσιδιάρη αλλά #εθνικο_κομμα_ΕΛΛΗΝΕΣ και έρχεται να βάλει όλο το διεφθαρμένο πολιτικό σύστημα, τους πραγματικούς φασίστες και εγκληματίες της Βουλής στην φυλακή!»

«Έφτασε η ώρα που το σύστημα τρέμει, η ώρα του Ηλία Κασσιδιάρη και των απροσκόνητων Ελλήνων!».

Μεθοδολογία

Για τη συλλογή των δεδομένων από τους διαδικτυακούς ενημερωτικούς ιστότοπους χρησιμοποιήθηκε η πλατφόρμα του MediaCloud. Με τη χρήση των λέξεων κλειδιών «μετανάστης, μετανάστες, φράχτης, φράκτης, εγκληματικότητα, λαθρομετανάστης, λαθρομετανάστες, εθνοπροδότης, εθνοπροδότες». Δημιουργήθηκαν τα αντίστοιχα σώματα κειμένων από την εκάστοτε αναζήτηση, η οποία πραγματοποιήθηκε σε 102 επαγγελματικούς ενημερωτικούς ιστότοπους (βλ. Παράρτημα).

Για τη συλλογή δεδομένων από το Facebook, χρησιμοποιήθηκε η πλατφόρμα CrowdTangle, που επιτρέπει τη δωρεάν πρόσβαση σε ερευνητές και δημοσιογράφους με στόχο την μελέτη διαφόρων ζητημάτων, όπως παραδείγματος χάριν ο λόγος και τα δίκτυα της ακροδεξιάς. Το CrowdTangle διαθέτει αποκλειστικά δημόσια δεδομένα και, άρα, δεν παραβιάζει τους όρους του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία των Δεδομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την παρούσα έρευνα, χρησιμοποιήθηκαν οι εξής λέξεις-κλειδιά: «λαθρομετανάστης, λαθρομετανάστες, εθνοπροδότης, εθνοπροδότες», από την 1^η Ιανουαρίου 2023 έως την 11^η Μαΐου 2023, ενώ περιορίσαμε την έρευνα στην ελληνική γλώσσα. Το σύνολο αναρτήσεων που μαζέψαμε προέρχεται από δημόσιες ομάδες (public groups), σελίδες και επαληθευμένα προφίλ χρηστών (verified profiles).

Η συλλογή δεδομένων από το Twitter έγινε σε δύο στάδια με τη χρήση του ελεύθερου λογισμικού 4CAT από την 1^η Ιανουαρίου 2023 έως την 31^η Μαΐου 2023. Αρχικά, έγινε η συλλογή δεδομένων με αφετηρία πολιτικά πρόσωπα και οργανισμούς που τοποθετούνται στην ακροδεξιά. Από αυτούς έγινε η συλλογή των αναδημοσιεύσεων (retweets) και με αυτό τον τρόπο δημιουργήθηκε ένα σύνολο χρηστών που αναπαράγουν αυτό το περιεχόμενο. Στο δεύτερο στάδιο, συλλέχθηκαν οι δημοσιεύσεις (tweets) των πενήντα (50) πιο ενεργών λογαριασμών και χρησιμοποιήθηκαν για την παρούσα έρευνα. Τέλος, έγινε και μία εξειδικευμένη αναζήτηση με τη λέξη κλειδί «λαθρομετανάστης» και συγκεντρώθηκαν οι σχετικές δημοσιεύσεις (tweets) από 1^η Ιανουαρίου 2023 έως 31^η Μαΐου 2023.

Ο γράφος με το δίκτυο των χρηστών δημιουργήθηκε με τη χρήση του ελεύθερου λογισμικού Gephi, όπου οι χρήστες αποτελούν τις κουκίδες και οι γραμμές που τις ενώνουν αποτυπώνουν την μεταξύ τους σχέση. Οι χρήστες που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους συναποτελούν μια κοινότητα χρηστών (cluster). Σε αυτές τις ομάδες χρηστών, αυτοί που αλληλεπιδρούν περισσότερο βρίσκονται πιο κοντά μεταξύ τους και οι χρήστες με τις περισσότερες επισημάνεις (mentions) και αναδημοσιεύσεις (retweets) τοποθετούνται στο κέντρο. Αντίστοιχα, οι κοινότητες που σχηματίζονται βρίσκονται σε εγγύτητα ή απόσταση ανάλογα με το κατά πόσο «συνομιλούν». Παράλληλα, έγινε χρήση του αλγόριθμου ForceAtlas2 για την παράθεση των χρηστών με τις περισσότερες αναφορές και παραπομπές στο κέντρο των κοινοτήτων, ενώ στις παρυφές αυτών με τις λιγότερες.

Για τον γράφο του YouTube χρησιμοποιήθηκε το Gephi αλλά με διαφορετικά δεδομένα. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω της ελεύθερης εφαρμογής YouTube Data Tools. Η εφαρμογή ανιχνεύει ένα δίκτυο βίντεο που συνδέονται μέσω της λειτουργίας «προτεινόμενα βίντεο» που ανακτώνται από μια αναζήτηση με λέξεις κλειδιά (εδώ για το μεταναστευτικό ζήτημα με λέξη κλειδί για την αναζήτηση «λαθρομετανάστες»). Οι μεγάλες

κουκίδες είναι τα πιο συχνά προτεινόμενα βίντεο για το συγκεκριμένο θέμα και οι διασυνδέσεις τους με πιο μικρές κουκίδες αναπαριστούν τις σπανιότερες προτάσεις της πλατφόρμας. Για την παρούσα έρευνα, χρησιμοποιήθηκε η λέξη κλειδί «λαθρομετανάστης».

Η ανάλυση λόγου έγινε με τη χρήση του λογισμικού ανοιχτού κώδικα Iramutep, το οποίο διαχωρίζει τα κείμενα σε μικρότερα αποσπάσματα (segments) ανάλογα με τη στίξη και το μέγεθος και εν συνεχεία τα κατατάσσει σε θεματικές ομάδες σύμφωνα με τη λεξιλογική και σημασιολογική τους συνάφεια. Έτσι, δίνεται η δυνατότητα να εντοπιστούν οι κύριες θεματικές μέσα στους λόγους που εξετάζουμε.

Η ποιοτική ανάλυση των γλωσσικών δεδομένων έγινε και με τη χρήση του λογισμικού ανάλυσης σωμάτων κειμένων SketchEngine, το οποίο προσφέρει τη δυνατότητα για αυτοματοποιημένη «ανεύρεση των όρων ενός κλάδου της γλώσσας» (Kilgarriff κ.ά., 2014, σ. 30). Το λογισμικό SketchEngine αρχικά δημιουργήθηκε για λεξικογραφική έρευνα, ωστόσο πλέον χρησιμοποιείται εκτεταμένα για την ανάλυση σωμάτων κειμένων. Το SketchEngine δίνει τη δυνατότητα για σχηματισμό του λεξιλογικού προφίλ μιας λέξης. Πρόκειται για μια περιληψη της ευρύτερης χρήσης της λέξης μέσα από διάφορους συντακτικούς ρόλους που αποκτά μέσα στα κείμενα, για παράδειγμα ως αντικείμενο, ως υποκείμενο κ.α.

Αυτές οι συνάψεις αποτυπώνονται και στις παρακάτω οπτικοποιήσεις, όπου στο κέντρο του κύκλου φαίνεται η εξεταζόμενη λέξη και περιβάλλεται από τις λεξιλογικές της συνάψεις. Το μέγεθος των κύκλων αντικατοπτρίζει τη συχνότητα (frequency) της εκάστοτε λέξης, το χρώμα του κύκλου σε ποια γραμματική κατηγορία σύναψης (grammaticalrelation) ανήκει και το κάθε κομμάτι του κεντρικού κύκλου αποτυπώνει το συνολικό μέγεθος της σύναψης που αναφέρεται. Η απόσταση από το κέντρο υποδεικνύει την αντιπροσωπευτικότητα (typicality) της λέξης μέσα στο σώμα κειμένων.

Βιβλιογραφία

- Βασιλάκη Ρ., Σουβλής Γ., *Η Κανονικοποίηση του Ακροδεξιού Λόγου στην Ελλάδα*, Ιδρύμα Ρόζα Λούξεμπουργκ, 2021.
- Σμυρναίος Ν., Παπαευαγγέλου Χ., Τσιμπούκης Π. (2021, Οκτώβριος 8) *Αντιεμβολιαστές και σκεπτικιστές στα ελληνόφωνα μέσα κοινωνικής δικτύωσης: μια μορφή ακροδεξιάς προπαγάνδας*. Rosa.
- Chouliaraki, L. (2000). Political discourse in the news: democratizing responsibility or aestheticizing politics?. *Discourse & Society*, 11(3), 293-314.
- Ekman, M. (2022). The great replacement: Strategic mainstreaming of far-right conspiracy claims. *Convergence*, 28(4), 1127-1143.
- Kilgariff, A., Baisa, V., Bušta, J., Jakubiček, M., Kovář, V., Michelfeit, J., Rychlý, P., & Suchomel, V. (2014). The Sketch Engine: ten years on. *Lexicography*, 1(1), 7-36.
- Media Freedom Rapid Response (MFRR), "Controlling the Message: Challenges for independent reporting in Greece", 2022.
- Mudde, C. (2019). *The far right today*. John Wiley & Sons.
- Said, E. W. (2003). *Orientalism*. Penguin Classics.
- Yesilada, M., & Lewandowsky, S. (2022). Systematic review: YouTube recommendations and problematic content. *Internetpolicyreview*, 11(1), 1-22.

Παράρτημα

Ενημερωτικοί ιστότοποι για το δείγμα της παρούσας έρευνας (102)

A/A	name	38	reporter.gr	76	kosmoslarissa.gr
1	rizospastis.gr	39	alithia.gr	77	e-thessalia.gr
2	alphatv.gr	40	thrakiki.gr	78	chiosnews.com
3	amna.gr	41	xronos.gr	79	emprosnet.gr
4	makthes.gr	42	agonas.gr	80	eleftherostypos.gr
5	phileneews.com	43	aqx.gr	81	dimokratianews.gr
6	elkosmos.gr	44	alpha1.gr	82	parapolitika.gr
7	ethnos.gr	45	athinapoli.gr	83	topontiki.gr
8	kathimerini.gr	46	athinorama.gr	84	estianews.gr
9	imerisia.gr	47	avqi.gr	85	sportime.gr
10	stoxos.gr	48	espressionews.gr	86	prin.gr
11	tanea.gr	49	kerdos.gr	87	fosonline.gr
12	naftemporiki.gr	50	press-time.gr	88	freesunday.gr
13	athensvoice.gr	51	real.gr	89	vradini.gr
14	ekathimerini.com	52	aixmi-news.gr	90	karfitsa.gr
15	enet.gr	53	pelop.gr	91	championsday.gr
16	tovima.gr	54	patrisnews.com	92	kontranews.gr
17	enetenglish.gr	55	patris.gr	93	dimoprasion.gr
18	protothema.gr	56	star-fm.gr	94	makeleio.gr
19	newsbomb.gr	57	novazora.gr	95	iefimerida.gr
20	rodiaki.gr	58	ditiki.gr	96	sport-fm.gr
21	tokarfi.gr	59	prloqos.gr	97	ereportaz.gr
22	efsyn.gr	60	proinoslogos.gr	98	paron.gr
23	lifo.gr	61	enimerosi.com	99	agronews.gr
24	documentonews.gr	62	ioanninatoday.blogspot	100	agroekfrasi.gr
25	trakyaninsesi.com	63	neoiqones.gr	101	axianews.gr
26	antenna.gr	64	proinanea.gr	102	orthodoxostypos.gr
27	megatv.com	65	kilkistoday.gr		
28	novasports.gr	66	metrosport.gr		
29	star.gr	67	laos-epea.gr		
30	daypress.gr	68	haniotika-nea.gr		
31	qavros.gr	69	cretetv.gr		
32	ipop.gr	70	mesogios.gr		
33	newsit.gr	71	neakriti.gr		
34	polispress.gr	72	dimokratiki.gr		
35	politisonline.com	73	eleftheriaonline.gr		
36	lepetitjournal.com	74	eleftheria.gr		
37	metrogreece.gr	75	evrytanika.gr		

